

VYTAUTO
DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
MCMXXII

ĮGALINANTIS ŠVIETIMAS: ĮTRAUKIOS DAUGIAKULTŪRĖS APLINKOS PLĖTOJIMAS BENDRAJAME UGDYME

Apžvalga ir rekomendacijos

Parengta Britų tarybos iniciatyva, bendradarbiaujant su
Vytauto Didžiojo universitetu ir Lenkijos institutu Vilniuje

Kaunas, 2024 m. lapkričio mėn.

Apie šį dokumentą

Dokumente „Įgalinantis švietimas: įtraukios daugiakultūrės aplinkos plėtojimas bendrajame ugdyme“, parengtame apžvalgos ir rekomendacijų forma, analizuojami švietimo sistemos iššūkiai, susiję su pastarųjų metų imigracija ir atvykstančiųjų įtraukimu į ugdymo procesą. Apžvalga ir rekomendacijos yra skirtos švietimo politikos formuotojams ir įgyvendintojams. Tikimasi, kad dokumente išskirti prioritetai ir siūlomi veiksmai padės priimti sprendimus, susijusius su įtraukios daugiakultūrės ugdymo aplinkos kūrimu, imigrantų įtrauktimi, mokymo priemonių pritaikymu, mokytojų rengimu, bendruomenių stiprinimu ir šių sprendimų finansavimu. Pagrindinė apžvalgos ir rekomendacijų mintis – raginimas parengti nuoseklią ilgalaikę strategiją, kuria būtų sprendžiami neatidėliotini ugdymo poreikiai, susiję su imigrantų mokinių integracija į Lietuvos švietimo sistemą. Dokumentas parengtas Britų tarybos iniciatyva, bendradarbiaujant su Vytauto Didžiojo universitetu ir Lenkijos institutu Vilniuje.

Turinys

Pratarmė	04
Ižanga	05
Kontekstas	08
Duomenų rinkimo metodika	10
Ikimokyklinis ir pradinis ugdymas	14
Stiprybės	14
Iššūkiai	16
Pagrindinis ir vidurinis ugdymas	18
Stiprybės	18
Iššūkiai	20
Mokytojų rengimas ir kompetencijų tobulinimas	24
Stiprybės	24
Iššūkiai	26
Mokykla kaip bendruomenė	30
Stiprybės	30
Iššūkiai	31
Daugiakultūrio švietimo politika	34
Stiprybės	34
Iššūkiai	35
Rekomendacijos	38

Pratarinė

Demografiniai pokyčiai, migracijos srautai ir augantis gyventojų mobilumas daro reikšmingą poveikį Lietuvos švietimo sistemai: didėja kultūrinė ir kalbinė įvairovė, dinamiškai keičiasi ugdymo ir pedagogų darbo procesai. Šie pokyčiai dažnai vertinami kaip iššūkis šalies švietimo sistemai, tačiau kartu tai – galimybė praturtinti ugdymąsi ir mokinių bei mokytojų patirtis mokyklose, skatinti mokyklų bendruomenėse tarpkultūrinį dialogą.

Prisidėdama prie daugiakultūros aplinkos plėtojimo bendrojo ugdymo įstaigose, Britų taryba, bendradarbiaudama su Vytauto Didžiojo universitetu ir Lenkijos institutu Vilniuje, subūrė Lietuvos ir užsienio švietimo ekspertus, praktikus, nevyriausybinę organizacijų atstovus, kurie 2024 m. spalį vykusioje tarptautinėje konferencijoje dalijosi daugiakultūrio švietimo patirtimi, išvalgomis ir gerosiomis praktikomis. Aptardami iššūkius ir išryškindami turimas stiprybes, analizuodami mokytojų kompetencijų tobulinimo ir pagalbos jiems klausimus, mokyklai tenkančius uždavinius, diskusijų dalyviai suteikė

neįkainojamos informacijos ir medžiagos, kurią susistemintus parengtas šis dokumentas – „Įgalinantis švietimas: įtraukios daugiakultūros aplinkos plėtojimas bendrajame ugdyme“. Jame pateikiamos išvados ir rekomendacijos, besiremiančios gerąja tarptautine praktika, mokslo žiniomis ir Lietuvos švietimo bendruomenės patirtimi.

Šio dokumento parengimą inicijavusi Britų taryba Lietuvoje tikisi, kad jis bus naudingas įrankis stiprinant Lietuvos švietimo sistemos gebėjimą reaguoti į augančios kultūrinės įvairovės keliamus iššūkius. Leidinyje pristatomos išvados ir rekomendacijos, planuojama, taps vertingų patirčių ir gerosios praktikos šaltiniu mokytojams ir mokyklų administracijoms, kaip sklandžiai į ugdymą integruoti daugiakultūros ir daugiakalbes mokinių grupes atsižvelgiant į jų poreikius, o švietimo politikos formuotojams padės surasti sprendimus siekiant kiekvienam besimokančiajam kokybiškos daugiakultūros mokymosi aplinkos.

Ona Marija Vyšniauskė
Britų tarybos Lietuvoje vadovė

2024 m. lapkričio mėn.

Įžanga

Dokumento „Įgalinantis švietimas: įtraukios daugiakultūrės aplinkos plėtojimas bendrajame ugdyme“ tikslas – atskleisti švietimo iššūkius, susijusius su pastarųjų metų imigracija, aptarti galimybes gerinti įtraukų kitakalbių vaikų ugdymą ir pateikti rekomendacijas dėl reikalingų švietimo pokyčių ir sprendimų, kurie padėtų iš kitų šalių atvykstantiems mokiniams integruotis į mūsų švietimo sistemą, sustiprintų mokyklos bendruomenės tarpkultūrinę sąveiką ir užtikrintų visapusišką ugdymo(si) kokybę daugiakultūroje aplinkoje. Šis tikslas yra ypatingai aktualus šiandien, kai ugdymo įstaigose daugėja imigrantų mokinių.

Šiame dokumente pateiktos nuomonės buvo išsakytos Britų tarybos, Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) ir Lenkijos instituto Vilniuje surengtoje konferencijoje, kuri vyko 2024 m. spalio 2 d. Konferencijos plenarinę diskusiją „Švietimas daugiakultūroje aplinkoje: iššūkiai ir galimybės Europos šalyse“ moderavo VDU Komunikacijos prorektorė Vilma Bijeikienė (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva), plenarinėje diskusijoje dalyvavo daugiakalbio švietimo ekspertai Stefanie Haberzettl (Saarlando universitetas, Vokietija), Joanna Rokita-Jaśkow (Nacionalinės švietimo komisijos universitetas, Lenkija), Chris Sowton (Chris Sowton Limited, Jungtinė Karalystė) ir Lina Kaminskienė (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva).

Tikslinėse grupių diskusijose dalyvavo 44 specialistai, tarp kurių – Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Nacionalinės švietimo agentūros, Lietuvos edukacinių tyrimų asociacijos atstovai, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų vadovai ir pedagogai, bendrojo ugdymo mokyklų vadovai ir administracijos atstovai bei pradinė klasių, lietuvių kalbos ir kitų dalykų mokytojai, mokslininkai, pedagogų rengimui skirtų aukštųjų mokyklų programų ekspertai, savivaldybių ir švietimo skyrių atstovai, pedagogikos programų studentai, nevyriausybinė organizacijų atstovai. Penkias tikslinių diskusijų grupes moderavo VDU komunikacijos prorektorė daugiakalbystės srities ekspertė Vilma Bijeikienė, VDU Švietimo akademijos kanclerė Lina Kaminskienė, VDU Švietimo akademijos kanclerės pavaduotojas Mindaugas Nefas, VDU mokslininkė psicholingvistikos ir kalbų mokymo(si) ekspertė Laura Kamandulytė-Merfeldienė, VDU mokslininkė, Europos Komisijos Europos mokyklų ikimokyklinio ir pradinio ugdymo inspektorė Daiva Jakavonytė-Staškuvienė, Lietuvių kalbos instituto mokslininkė, Europos mokyklų lietuvių kalbos išorinė ekspertė Nida Poderienė, VDU mokslininkė daugiakalbystės ir kalbų mokymo(si) ekspertė Nemira Mačianskienė, VDU Lygių galimybių koordinatore Laura Lapinskė.

Šių ekspertų mokslinė ir praktinė patirtis bei dalyvavimas rengiant su diskusijų tema susijusius strategiškai reikšmingus nacionalinės reikšmės dokumentus (*Grįžtančių Lietuvos Respublikos piliečių ir atvykusių užsieniečių ugdymo organizavimo modelių aprašas* (2022), *Lietuvių kalbos pagal kalbos mokėjimo lygius (A1–B2) bendroji programa* (2022), *Ikimokyklinio ugdymo programos gairės* (2023), *Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašas* (2024), *Priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosios programos* (2022) ir kt.) padėjo parengti aktualius diskusijos klausimus, sukviesti kompetentingus dalyvius, vesti prasmingas diskusijas ir parengti šią, diskusijos dalyvių nuomonėmis grindžiamą, apžvalgą ir rekomendacijas.

Dokumentą, parengtą apžvalgos ir rekomendacijų forma, sudaro penki pagrindiniai skyriai, atitinkantys organizuotų diskusijų temas:

„Ikimokyklinis ir pradinis ugdymas“, „Pagrindinis ir vidurinis ugdymas“, „Mokytojų kompetencijų stiprinimas ir pagalba jiems“, „Mokykla kaip bendruomenė“, „Daugiakultūrio švietimo politika“. Kiekvienoje dalyje koncentruojamasi į diskutuojamas sritis stiprybes ir iššūkius, išskiriami ir aptariami diskusijų metu išryškėję konceptai, kertiniai teiginiai. Apžvalga parengta remiantis diskusijos dalyvių išsakytais mintimis, pateikiant diskutantų citatas, tačiau nenurodant jokių asmeninių duomenų (atstovaujamos institucijos, vardo, pavardės, kitokios informacijos). Apibendrinant diskutantų teiginius, suformuluojamos rekomendacijos, kurios išryškėja kiekviename skyriuje ir yra atskirai apibendrinamos rekomendacijoms skirtoje dalyje. Labai dėkojame diskusijų dalyviams už galimybę šiame dokumente pristatyti įvairią patirtį ir parengti naudingas bei aktualias rekomendacijas.

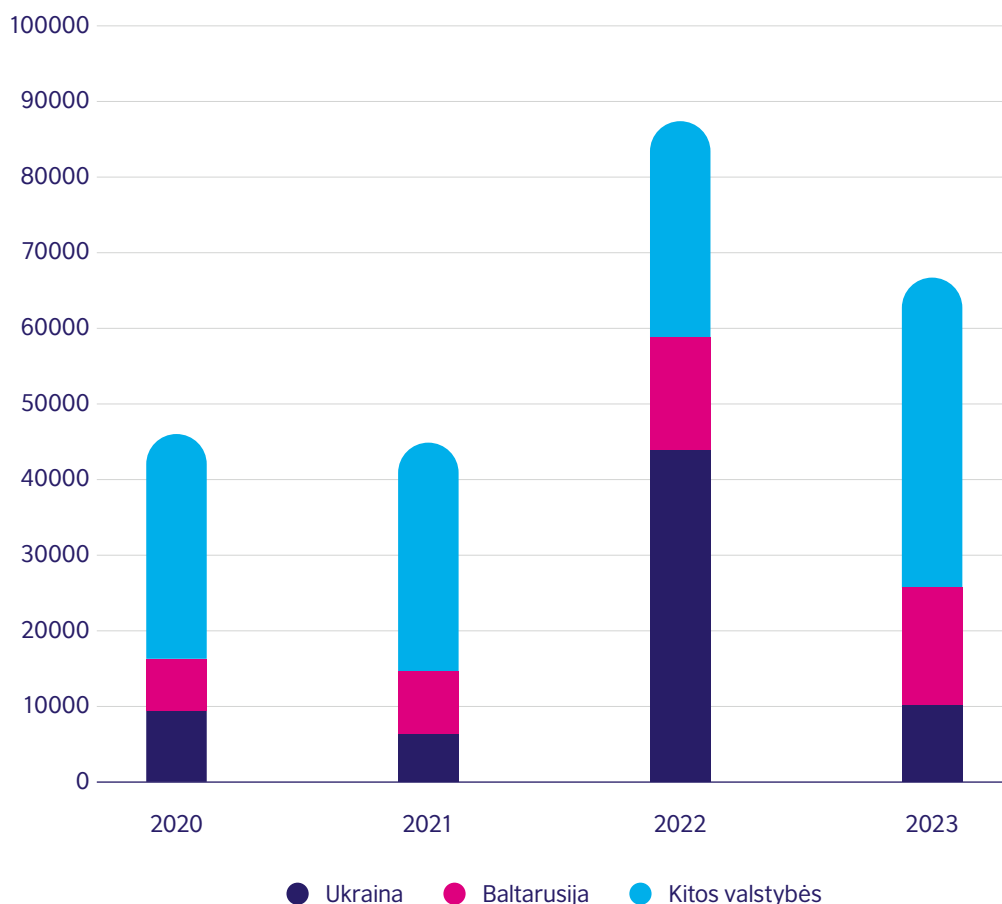

Kontekstas

Lietuva yra ES pasienio valstybė, išsiskirianti itin dideliu imigracijos mastu ES pagal valstybės populiacijos dydį. Tokią situaciją lėmė ne tik Rusijos plataus masto invazija į Ukrainą ir didelė karo pabėgėlių banga, bet ir auganti asmenų, atvykstančių iš trečiųjų šalių, migracija (Baltarusija, įvairios arabų šalys). Didžioji imigrantų dalis – slavakalbiai. Rusų kalba yra ne tik iš Rusijos, bet ir iš kitų buvusių sovietinių respublikų atvykusių imigrantų gimtoji arba antroji kalba. Lietuva daliai imigrantų yra ir tranzitinė valstybė, ypač kalbant apie neteisėtą imigraciją. Taigi Lietuva pasižymi daugiaplane skirtingomis kalbomis kalbančių skirtingo

socialinio ir kultūrinio statuso ir lūkesčių imigrantų įvairovė. Tai lemia, kad ne tik visuomenė, bet ir vis daugiau mokytojų savo kasdiniame darbe susiduria su kitų kultūrų mokiniais ir turi jiems padėti adaptuotis Lietuvos kultūrinėje ir kalbinėje erdvėje. Švietimo politikos formuotojai taip pat susiduria su iššūkiais, siekdami užtikrinti sklandų ir efektyvų atvykstančiųjų švietimą. Be to, svarbu, kad tai yra ne tik švietimo, bet ir nacionalinio saugumo sistemos problemų laukas.

1 paveiksle matome imigracijos dinamiką per pastaruosius ketverius metus.

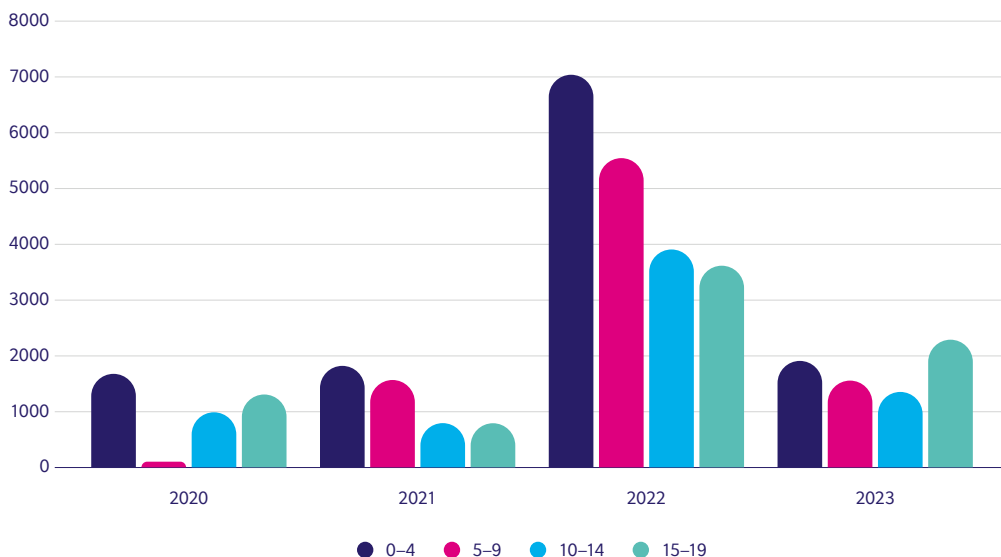

1 pav. Imigrantų skaičius Lietuvoje 2020–2023 m.
(Oficialiosios statistikos portalo duomenys)

Lietuvoje nėra vienodo modelio, kuris būtų taikomas mokyklas pradėjusiems lankyti imigrantams. Lietuvos teisės aktai numato daugybę įvairių galimybių – mokymą išlyginamosiose klasėse arba mobiliosiose grupėse, bendrose klasėse su visais, skiriant papildomas pamokas, konsultacijas, sudarant individualų ugdymo planą ir pan. Kai kurios mokyklos, turinčios imigrantų, skiria laikotarpį, per kurį atvykę mokiniai mokosi tik lietuvių kalbos, pavyzdžiui, mėnesį. Po to jie mokosi kartu su visais, gaudami konsultacijas. Lietuva yra viena iš nedaugelio valstybių, kurioje veikia mokyklos ne tik valstybine kalba, bet ir tautinių mažumų kalbomis. Apie pusę imigrantų mokinių mokosi tautinių mažumų mokyklose rusų

mokomąja kalba, papildydami Lietuvos rusakalbes bendruomenes. Imigrantai tėvai patys nusprendžia, ar rinktis mokyklą, kurioje ugdymas vyksta valstybine lietuvių kalba, ar mokyklą, kurioje mokomoji – tautinių mažumų kalba. Nuo karo pasitraukusių pabėgėlių iš Ukrainos šeimos savo vaikams renka mokyklas, kuriose ugdymas vyksta lietuvių kalba, mokyklas rusų kalba arba nevalstybines mokyklas ukrainiečių kalba. Mokyklos mokomąja kalba pasirinkimas dažnai lemia imigrantų vaikų integracijos arba atskirties stiprinimo sąlygas.

Iš 2 paveiksle pateiktų duomenų matome atvykusių imigrantų skaičių pagal amžiaus grupes.

2 pav. Ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus imigrantų skaičius 2020–2023 m. (Oficialiosios statistikos portalo duomenys)

ŠVIS (Švietimo valdymo informacinės sistemos) duomenimis, 2022–2023 m. m. iš užsienio atvykę imigrantai, jaunesni nei 18 metų, mokėsi 660 bendrojo ugdymo mokyklų. Tai yra dvigubai daugiau mokyklų nei prieš metus (2021–2022 m. m. imigrantai mokėsi 280 Lietuvos mokyklų). Nė vienoje savivaldybėje nesumažėjo imigrantus priimančių mokyklų skaičius, priešingai, daugumoje išaugo kelis ir daugiau kartų. Daugiausia mokyklų, kurios moko imigrantus, yra Vilniuje (127 mokyklos) ir Kaune (62 mokyklos). Kaune per metus beveik tris kartus padaugėjo mokyklų, priėmusių imigrantus (182 proc., t. y. nuo 22 iki 62 mokyklų).

2022–2023 m. priešmokyklinio ugdymo įstaigas lankė 304 iš užsienio atvykę vaikai, pradinio ugdymo mokyklose mokėsi 4100 imigrantų

vaikų, pagrindinio ugdymo mokyklose – 5838 mokiniai, vidurinio ugdymo – 563 atvykę mokiniai.

Mokyklose, kuriose ugdymas vyksta lietuvių kalba, imigrantų mokinių integracija vyksta skirtingai: vienos mokyklos gali užtikrinti priimančios šalies kalbos mokėjimo pagrindus ir, suprantant lietuviškai mokomus dalykus, sudaryti sąlygas mokiniams mokytis pagal gabumus, kitos apsiriboja keliomis papildomomis lietuvių kalbos pamokomis, pasikliaudamos mokytojų išmone diferencijuoti užduotis kalbiniu aspektu. Priimdamos atvykusius vaikus, mokyklos pačios susidaro veiksmų planą, todėl šiandien atvykusių mokinių įtrauktį dažniausiai lemia konkrečios mokyklos kultūra ir pasirėngimas dirbti su imigrantais vaikais.

Duomenų rinkimo metodika

Apžvalgoje pateikiami duomenys buvo surinkti 2024 m. spalio mėn. Britų tarybos, Vytauto Didžiojo universiteto ir Lenkijos instituto Vilniuje surengtos konferencijos metu. Tikslinių diskusijų dalyviai dalijosi savo patirtimi ir nuomonėmis. Remiantis jomis buvo renkami tyrimo duomenys, parengta apžvalga ir suformuluotos rekomendacijos.

Tyrimo tikslas – įvertinti švietimo sistemos iššūkius, kylančius dėl imigracijos, aptarti būdus, kaip pagerinti kitakalbių vaikų įtraukimą į ugdymo procesą, ir pasiūlyti rekomendacijas, susijusias su švietimo pokyčiais ir sprendimais, kurie galėtų palengvinti atvykusių mokinių integraciją, sustiprinti mokyklos bendruomenės tarpkultūrinę sąveiką ir užtikrinti visapusišką ugdymo(si) kokybę daugiakultūroje aplinkoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Aptarti švietimo sistemos situaciją imigracijos kontekste.
2. Išanalizuoti mokyklų praktikas ir metodus, taikomus kitakalbių vaikų ugdymui ir integracijai.
3. Nustatyti pagrindinius iššūkius, su kuriais susiduria imigrantai mokiniai, jų mokytojai, mokyklos bendruomenė.
4. Aptarti galimus sprendimus ir priemones, gerinančias įtraukimą ugdymą daugiakultūroje klasėse.
5. Parengti rekomendacijas dėl reikalingų švietimo sistemos pokyčių ir sprendimų, kurie skatintų sklandesnę imigrantų vaikų integraciją, sustiprintų mokyklos bendruomenę ir užtikrintų ugdymo(si) kokybę daugiakultūroje aplinkoje.

Tyrimo metu vyko penkios tikslinės diskusijos, apimančios temas „Ikmokyklinis ir pradinis ugdymas“, „Pagrindinis ir vidurinis ugdymas“, „Mokytojų kompetencijų stiprinimas ir pagalba jiems“, „Mokykla kaip bendruomenė“, „Daugiakultūrio švietimo politika“. Diskusijose dalyvavo įvairių sričių atstovai: švietimo politikai, ugdymo įstaigų mokytojai ir vadovai, pedagogų rengėjai, mokslininkai, nevyriausybinų organizacijų atstovai.

Diskusijoje „Ikmokyklinis ir pradinis ugdymas“ išskirtos kelios potėmės ir iškelti su jomis susiję nukreipiamieji klausimai:

1. *Situacija ikimokyklinio ir pradinio ugdymo įstaigose.* Kokia Jūsų patirtis dirbant su daugiakalbiais / imigrantais vaikais? Koks ugdymo modelis įprastai taikomas? Kuo Lietuvos valstybės ir jos švietimo sistemos situacija yra savita?
2. *Geroji patirtis.* Kokius imigrantų mokinių ugdymosi bendrose klasėse privalumus įžvelgiate (klasės / mokyklos bendruomenei)? Kokios Jūsų bendruomenės gerosios patirtys ir šios srities pasiekimai?
3. *Iššūkiai.* Kokių iššūkių ir problemų kyla aptariamame kontekste?
4. *Perspektyvos ir galimybės.* Ką mums gali duoti ši situacija, jei ją gerai valdysime, išspręsimė anksčiau minėtas problemas? Koks gali būti teigiamas poveikis vietai bendruomenei ir Lietuvos visuomenei?
5. *Grėsmės.* Kokias grėsmes įžvelgiate, galvodami apie ateitį? Kokias neigiamas pasekmes gali sukelti dabartinė situacija?
6. *Sprendimai ir reikalinga parama.* Kaip išspręsti dabartines problemas, kurias paminėjote? Ką Jūs / Jūsų bendruomenė galite padaryti, kad išspręstumėme problemas? Kokios išorinės paramos trūksta?

Diskusijoje „Pagrindinis ir vidurinis ugdymas“ aptartos šios potemės ir diskusiniai klausimai:

1. *Situacija pagrindinio ir vidurinio ugdymo įstaigose.* Kaip organizuojamas imigrantų mokymasis? Kaip vyksta imigrantų integracija neformaliajame ugdyme? Kuo Lietuvos valstybės ir jos švietimo sistemos situacija yra savita?
2. *Geroji patirtis.* Kokius imigrantų mokinių mokymosi bendrose klasėse privalumus įžvelgiate (klasės / mokyklos bendruomenei)? Kokios Jūsų bendruomenės gerosios patirtys ir šios srities pasiekimai?
3. *Iššūkiai.* Su kokiais iššūkiais susiduriate ugdydami atvykusius mokinius?
4. *Perspektyvos, galimybės ir grėsmės.* Kaip įsivaizduojate ateitį, pavyzdžiui, po 5 arba 10 metų? Įvardykite teigiamą poveikį ir rizikas.
5. *Sprendimai ir reikalinga parama.* Kas padeda mažinti imigrantų kalbinę, kultūrinę atskirtį? Kokie sprendimai / priemonės padeda imigrantams greičiau išmokti lietuvių kalbą? Kokių sprendimų reikia sėkmingesnei atvykusių mokinių integracijai (nacionaliniu / savivaldybės / mokyklos lygmeniu), kad būtų nauda ir Lietuvos vaikams?

Tikslinėje diskusijoje „Mokytojų kompetencijų stiprinimas ir pagalba jiems“ dėmesys skirtas šioms potemėms ir nukreipiamiesiems klausimams:

1. *Pedagogų rengimo kaita.* Kaip keičiasi (turėtų keistis) mokytojų rengimas, atsižvelgiant į tai, kaip keičiasi mūsų visuomenė?
2. *Už pedagogų rengimą atsakingų institucijų kompetencija.* Ar aukštosios mokyklos ir institucijos, atsakingos už mokytojų profesinį tobulėjimą, yra pasirengusios užtikrinti reikiamą pagalbą esamiems ir būsimiems mokytojams? Ar reikia papildomų kompetencijų dėstytojams, NŠA specialistams, kitoms organizacijoms?
3. *Mokytojų rengimas daugiakultūrio ugdymo srityje.* Ar dabartinis mokytojų rengimas suteikia mokytojams galimybę įgyti daugiakalbėse klasėse reikalingų kompetencijų? Kas padaryta gerai / tinkamai, kur yra spragos ir rizikos?
4. *Geroji patirtis.* Kokia geroji mokyklų patirtis, užtikrinant daugiakalbį ugdymą, sudarant sąlygas atvykusiems mokiniams laipsniškai mokytis lietuvių kalbos? Kokia geroji kitų organizacijų patirtis?
5. *Situacija.* Kas prisiima atsakomybę už atvykusių mokinių lietuvių kalbos mokymąsi? Ar šie specialistai turi kompetencijų mokyti lietuvių, kaip užsienio, kalbos? Ar sukuriama lietuvių kalbos mokymuisi tinkama ir atvykusiam vaikui draugiška aplinka? Ar įgyvendinamas kalbai jautrus mokymas, atsižvelgiama į vaiko poreikius, pvz., kai vaikui leidžiama dalykinės žinias atskleisti savo kalba arba kitu būdu (pvz., neverbaliniu)?
6. *Ištekliai.* Ar mokytojai turi pakankamai išteklių, padedančių dirbti daugiakalbėse klasėse? Ar sukurta veiksmi pagalbos sistema mokykloms, kuriose yra imigrantų? Ar kitos organizacijos turi pakankamai žmogiškųjų ir kitokių išteklių?
7. *Sprendimai ir parama.* Kaip darbo daugiakalbėse klasėse iššūkius gali padėti spręsti nacionalinės kvalifikacijos tobulinimo programos, kitos profesinio tobulėjimo veiklos?

Diskusijoje „Mokykla kaip bendruomenė“ išskirtos kelios potemės ir iškelti su jomis susiję diskusiniai klausimai:

1. *Bendruomenės įvairovė.* Kaip apibūdintumėte savo organizacijos bendruomenę, kokia jos kultūrinė ir kalbinė įvairovė? Kaip ji keičiasi pastaraisiais metais? Kokią vertę daugiakultūriškumas ir kalbinė įvairovė kuria mokyklos bendruomenei? Kokius įžvelgiate privalumus, o gal grėsmes?
2. *Kultūrinė įtrauktis.* Ar daugiakultūriškumas kelia iššūkių mokyklos bendruomenės darnai? Kokias įtraukties strategijas ir priemones taikote arba manote, kad reikėtų taikyti, siekiant gerinti daugiakultūrės ir daugiakalbės mokyklos bendruomenės darną?
3. *Psichoemocinė aplinka.* Su kokiomis problemomis susiduria mokykla kurdamą palaikančią ir darnią mokyklos bendruomenę ir jos sveiką psichoemocinę aplinką? Ar šių problemų gali kilti / ar kyla dėl moksleivių / jų tėvų įvairiakultūrės ir daugiakalbės tapatybės?
4. *Kalbų vartojimo įtaka.* Ar bendruomenėje jaučiamas kalbos barjeras, ar tai kelia sunkumų, kokiose situacijose? Kaip pavyksta jį įveikti?
5. *Santykis su išorine aplinka.* Ar mokyklos buvimas daugiakultūre ir daugiakalbe ją labiau įgalina bendrauti su aplinkinėmis bendruomenėmis, ar, priešingai, sukuria kliūčių?
6. *Švietimo politikos pokyčiai.* Ar, Lietuvos mokyklose didėjant kultūrinei įvairovei, pakanka reikiamų pokyčių švietimo politikos sprendimuose? Kokius sprendimų pasigendate?

Diskusijoje „Daugiakultūrio švietimo politika“ koncentruotasi į šias potemes ir klausimus:

1. *Situacija ir kontekstas.* Apibūdinkite savo asmeninį ir darbinį santykį su kultūrine ir kalbine įvairove. Kaip manote, ar ji pasikeitė / vis dar keičiasi pastaraisiais metais? Kaip manote, ar per pastaruosius metus pasikeitė daugiakultūris ugdymas? Jei taip, kas tai lėmė?
2. *Geroji patirtis.* Kokius gerosios patirties pavyzdžius daugiakultūrio švietimo politikoje galėtumėte paminėti?
3. *Perspektyvos, galimybės ir grėsmės.* Kaip manote, kokią vertę daugiakultūriškumas ir kalbinė įvairovė kuria visuomenei? Kokius įžvelgiate privalumus, sunkumus ir grėsmes?
4. *Daugiakultūrio švietimo politikos formavimas.* Kaip manote, kas Lietuvoje turi didžiausią įtaką formuojant daugiakultūrio švietimo politiką? Įvertinkite Lietuvos švietimo politiką daugiakultūrio ugdymo srityje.
5. *Resursai.* Kaip manote, ar švietimo įstaigos ir nevyriausybinės organizacijos, dirbančios daugiakultūrio ugdymo srityje, turi pakankamai priemonių ir resursų (metodinės medžiagos, finansavimo priemonių, galimybių tobulinti kvalifikaciją ir pan.)?
6. *Pasiūlymai.* Kokie galėtų / turėtų būti konkretūs žingsniai tobulinant daugiakultūrio ugdymo švietimo politiką?

Minėtose penkiose tikslinėse diskusijose savo patirtimi ir nuomonėmis dalijosi 44 dalyviai. Apžvalga parengta remiantis diskusijos dalyvių išsakytomis mintimis. Joje atsiribojama nuo asmeninės diskusijas moderavusių ekspertų nuomonės, remiamasi tik diskutantų išsakytais teiginiais. Apibendrinant juos, suformuluojamos rekomendacijos, kurios, tikimasi, galėtų padėti parengti nuoseklią ir ilgalaikę daugiakultūrio švietimo politikos strategiją, kuria būtų sprendžiami neatidėliotini ugdymo poreikiai, susiję su imigracijos kontekstu.

Ikimokyklinis ir pradinis ugdymas

Ikimokyklinio ir pradinio ugdymo tikslas yra užtikrinti darnų įvairių gebėjimų plėtojimą, siekiant visapusiškos vaiko gerovės, puoselėjant vaiko saugumą, atsižvelgiant į emocinio ryšio, draugystės, pažinimo, komunikavimo ir kitus poreikius. Ugdymosi sėkmę lemia darna su kultūrine, socialine ir fizine aplinka. Įtraukus ugdymas, kuris atsižvelgia į skirtingų kultūrų ypatumus ir kalbinę įvairovę, suteikia vaikams galimybę ugdyti socialinius ir kalbinius gebėjimus, jaustis visaverčiais bendruomenės nariais.

Stiprybės

Bendruomenės telkimas

Diskusijos dalyviai sutaria, kad vienas iš svarbiausių atvykusių iš užsienio vaikų sėkmingo ugdymo veiksnių – bendruomeniškumas. Ugdymo įstaigų vadovai ir pedagogai siekia įtraukti į ugdymo procesą tėvus, kalbasi su jais apie įstaigos vertybes, lūkesčius ir bendros gerovės kūrimą. Pavyzdžiui, vieno diskusijos dalyvio teigimu, jo atstovaujamoje ugdymo įstaigoje organizuojamos lietuvių kalbos mokymosi veiklos ne tik vaikams, bet ir jų tėvams, norintiems išmokti kalbėti lietuviškai, kitas diskutantas mini tėvų tarybos svarbą ugdymo proceso organizavimui.

Vienas iš sėkmės garantų, kad įtraukiame tėvus, labai aiškiai komunikuojame apie vertybes, apie tai, kaip mes dirbame. Tėvai labai įsitraukė į mokyklos bendruomenės kūrimą, tarybos posėdžius kas du mėnesius. Ypatingai daug yra iš skirtingų tautybių šeimų, kurie įsitraukia. Tada suderiname lūkesčius, kalbamės apie tai, kodėl kažkas priimtina, nepriimtina, kaip galime kurti gerovę. Prieš porą metų atėjo daugiau ukrainiečių, tariamės, kaip jaustis šitai kultūrai pas mus geriau, ką mes dėl to galime padaryti?

Ugdymo įstaigos vadovė

Daugiakultūriškumas – galimybė

Dalyviai sutaria, kad daugiakultūriškumas yra mokyklos ir klasės bendruomenės vertybė. Iš užsienio atvykusio vaiko priėmimas suprantamas kaip galimybė patobulinti ugdymo procesą. Ne tik lietuviai vaikai, bet ir mokytojai tokių vaikų dėka turi unikalią galimybę susipažinti su įvairiomis kultūromis ir kalbomis. Ugdymo įstaigose palaikomas kitos nei lietuvių kalbos vartojimas, į jį reaguojama pozityviai, tačiau tuo pačiu mokoma lietuvių kalbos.

Vaikai, ypač pertraukų metu, grupuojasi tokiomis salelėmis, t. y. ukrainiečiai – su ukrainiečiais, rusai – su rusais, ispanai – su ispanais. Jie per pertraukas susitaria, susitinka ir laikosi puikiai kartu. Čia mes palaikome jų kalbos išlaikymą. Mes jų neasimiliuojame. Bet, aišku, siekiame, kad jie valstybinę kalbą taip pat mokytųsi.

Mokytoja

Mokyklų atstovai sutinka, kad praturtinti mokymosi aplinką ir pažinti kitas kultūras padeda kitų kultūrų pedagogai, todėl kai kuriose ugdymo įstaigose ypatingai skatinama daugiakultūre mokytojų bendruomenė.

Reikia sudaryti kuo įvairesnę mokytojų aplinką. Pas mus dirba iš Sirijos atvykusi musulmonė, kalbanti puikiai lietuvių kalba <...>. Mums tai yra vertybė, mes tuo didžiuojamės, kad ateina mokytoja su skarele, musulmonė <...>. Mes tą priimame kaip galimybę patobulinti procesą, galimybę išmokyti mokytojus, vaikus kažko naujo. Kuo įvairesnė mūsų bendruomenė, kuo mes daugiau turime, tuo geriau yra vaikams.

Ugdymo įstaigos vadovė

Gera psichologinė aplinka

Diskusijos dalyviai sutaria, kad vaiko įtrauktis į ugdymo procesą yra susijusi su jo psichologine gerove, todėl taiko įvairius būdus ir priemones, padedančias atvykusiam vaikui bendrauti ir gerai jaustis, pavyzdžiui, komunikuoja su juo, pasitelkdami neverbalinius būdus, muziką arba piešinius, kviečiasi kultūrologijos arba kalbų studentus, padedančius prakalbinti vaiką, skiria klasės draugą – globėją.

Mano, kaip pradinių klasių mokytojos, tikslas, kad vaikas suprastų. Galėtų komunikuoti, sužinotų, apie ką kalbama klasėje, ir nebūtų atstumtas savo bendraamžių.

Mokytoja

Jeigu sulaukiame vaiko iš kitos kultūros, susitariame, kuris klasės vaikas bus šio vaiko ypatingu draugu ir teiks atėjusiam vaikui pagalbą <...>. Atvykęs vaikas turi savo draugą, kuriuo gali pasitikėti, kuris vedžioja po mokyklą, į būrelius, kuris padeda išspręsti problemas, išskylančius sunkumus.

Ugdymo įstaigos vadovė

Kalbos mokymasis žaidžiant ir neformaliai

Žaidimas yra viso kognityvinio turinio mokymosi pagrindas, todėl ir kalbos vaikas mokosi žaisdamas, mėgdžiodamas, dainuodamas ir aktyviai kartodamas garsažodžius, žodžius ir sakinius. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai mokymo procesą grindžia žaidimu ir kitomis patirtinėmis veiklomis. Įprastai jie prakalbina atvykusį vaiką, skatindami jį, skirdami jam dėmesį, įtraukdami į žaismės ir atradimų veiklas, reaguodami į įvairius verbalinės ir neverbalinės raiškos būdus.

Gerai, kad galima ne valandomis ir ne pamokomis kalbos mokymą matuoti darželyje, bet žaismėmis ir atradimais <...>, nes mes viską padarysime norėdami vaikui suteikti galimybę užaugti, pritaipiti.

Ugdymo įstaigos vadovas

Dalyvių teigimu, pradiniame ugdyme žaidimo mažėja, tačiau patirtinių veiklų svarba išlieka: pedagogai pasitelkia įvairias įtraukimo priemones – neformalias popamokines veiklas, lietuvių kalbos būrelius, išvykas ir pan.

Turėjau tokią klasę, kur tikrai per miuziklą mes pradėjom susikalbėti, nes po 4 mėnesių reikėjo parengti kalėdinį spektaklį.

Mokytoja

Vaikas yra įtraukiamas į neformalią veiklą. Iš karto jam yra siūloma lankyti būrelius, taip pat – labai įvairūs projektai, ekskursijos.

Mokytoja

Teigiamos kalbinės nuostatos

Mokymosi sėkmę lemia mokymosi motyvacija, kuri neabejotinai susijusi su imigrantų šeimų kalbinėmis nuostatomis. Diskusijoje dalyvavę pedagogai akcentuoja, kad vaikų progresas didesnis, kai tėvai palaiko ir skatina lietuvių kalbos mokymąsi. Diskusijos dalyviai, dirbantys ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose, kuriose ugdymas vyksta lietuvių kalba, pastebi, kad dauguma imigrantų tėvų laikosi teigiamų nuostatų dėl lietuvių kalbos mokymosi.

Mokykloje vaikai mokosi priimti valstybinę kalbą ir ja kalbėti. Pasitaiko atveju, kai tėvai nekalba lietuviškai, <...> tačiau vaikų progresas gerokai didesnis, kai tėvai linkę palaikyti, kad vaikas kuo geriau mokytųsi, gautų žinių, kalbėtų. Paskui patys tėvai išmoksta iš vaikų. Tai – teigiamas kontekstas, kai tėvai palaiko vaikų norą mokytis lietuvių kalbos.

Mokytoja

Dėmesys refleksijai

Refleksija padeda gilinti supratimą, mokymąsi ir kritinį mąstymą, todėl labai svarbu, kad diskusijos dalyviai pabrėžia refleksijos svarbą ugdymo procese, siedami reflektavimą su sėkminga integracija, adaptacija ir lietuvių kalbos mokymusi.

Labai daug dėmesio skiriama grįžtamajam ryšiui, kai reflektuojama su vaikais apie tai, kaip jiems sekėsi, ko jie išmoko, kaip jie pamatė, kad jau išmoko <...>. Refleksija pradeda nuo pat pirmų dienų.

Ugdymo įstaigos vadovė

Iš tikrųjų labai svarbu kalbėti apie tikslus, apie patį mokymosi procesą, uždavinius, užduotis, bet taip pat sugrįžti prie vaikų ir su jais kalbėtis apie tai, kaip jiems sekėsi ir kaip jie matuoja savo sėkmę.

Mokytojų rengėja, švietimo ekspertė

Iššūkiai

Uždarų bendruomenių formavimasis

Labai didelė imigrantų vaikų dalis lanko ikimokyklinio ir pradinio ugdymo įstaigas rusų, baltarusių tautinių mažumų kalbomis, prasidėjus karui prieš Ukrainą įsisteigusias nevalstybines mokyklas ukrainiečių kalba. Pastebima, kad taip formuojama dviguba atskirtis, „burbulai“, kurie trukdo integruotis į vietos bendruomenę. Vienos iš mokyklų, kurioje mokosi daug imigrantų, atstovė teigia, kad šiuo metu, kai laikina imigracijos situacija virto ilgalaikė, tautinės mažumos mokyklų tinklo strategija nėra tinkama.

Visiškai neseniai atvykę ukrainiečiai ir baltarusiai, jie į rusiškus darželius nueina.

Mokytoja

Aš tai sakyčiau, kad žmonėms, kurie žada likti Lietuvoje, neturėtume daryti burbulų <...>. Mes per maži, kad leistume plėstis tokiems burbulams. Jie turėtų eiti į bendras mokyklas ir jose mokytis, integruotis, pažinti kultūrą <...>. Labai gerai, kai žmonės savo tautiniu pagrindu susitinka, leidžia laiką, švenčia šventes, pavyzdžiui, gali būti sekmadieninės mokyklėlės, palaikymo kultūra ir visa kita. O jeigu jau tie burbulai susikūrė, mano

manymu, reikia juos plėstyti, gražiąja to žodžio prasme, kviesti, draugauti, rodyti mūsų kultūrą.

Mokytoja

Tęstinumo trūkumas

Vieningos švietimo strategijos, susijusios su imigrantų mokymu, trūkumas lemia, kad ugdymo įstaigos taiko skirtingas priegas prie imigrantų atvejų, pavyzdžiui, vienos įstaigose imigrantai integruojami į lietuviakalbes klases, kitose – mokomi atskirose klasėse tautinių mažumų ugdomąja kalba; vienur – lietuvių kalbos mokoma mobiliosiose ir išlyginamosiose klasėse, kitur atsakomybė paliekama klasės pedagogui, nepasitelkiami lietuvių, kaip užsienio, kalbos mokymo specialistai. Tokia skirtinga situacija riboja lietuvių kalbos mokymosi tęstinumą, nes perėjus į kitą mokyklą pasikeičia lietuvių kalbos mokymosi galimybės.

Mes turime daug gerų patirčių, tikrai pedagogai daro labai daug, bet po to vaikai išsiskirsto ir nėra tęstinumo <...>. Vaikai išeina į kitą įstaigą, viskas iš naujo pradeda.

Mokytojų rengėja, švietimo ekspertė

Kultūriniai iššūkiai

Pasitaiko atvejų, kai vienoje klasėje mokosi vaikai iš Rusijos ir iš Ukrainos, todėl vertybiniu požiūriu reikia daug pastangų, kad būtų rasti sutarimai vienas kito atžvilgiu. Tai susiję su mokymosi kontekstu, požiūriu į gyvenimą ir kitais svarbiais klausimais, pavyzdžiui, karo tema. Be to, kultūrinis aspektas yra svarbus ir kalbant apie pedagogus, nes mokyklose yra mokinių, atvykusių iš lietuviams tolimų kultūrų, todėl sudėtinga suderinti lūkesčius, metodus ir t. t. Pavyzdžiui, mokinys yra įpratęs mokytis kultūroje, kurioje mokoma pakeltu balsu, todėl nekreipia dėmesio į ramų mokytojo toną.

Tai yra kultūriniai dalykai, aš irgi esu pajautusi: pavyzdžiui, iš Baltarusijos, iš Rusijos – kol tu nepakeli balso, tol jie negirdi. Grynai kultūriniai dalykai, nes mokytojas ten yra toks... Aš noriu ramiai šnekėtis, ramiu tonu, aš tikrai nenoriu šaukt, bet, kai pakeli balsą, tai tada ir sėdi, ir viską daro.

Mokytoja

Resursų ir kompetencijų trūkumas

Diskusijos dalyviai mini, kad jiems stinga vadovėlių ir kitų mokomųjų priemonių. Kai kuriose mokyklose ir savivaldybėse stinga finansų, kad vaikui, net ir turinčiam specialiųjų poreikių, būtų paskirtas asistentas. Taip yra todėl, kad finansus skirsto kiekviena savivaldybė pagal savo susikurtą kriterijų sistemą. Be to, teigiama, kad stinga pedagogų, per mažai vaiko pagalbos specialistams skiriamų etatų. Pedagogai teigia, kad tai, kas mokant kalbos veikia su suaugusiais, neveikia su vaikais, o tai, kas veikia su mokyklinio amžiaus mokiniais, neveikia su ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikais, todėl reikalingi mokytojų kvalifikacijos tobulinimo seminarai, mokymai, skirti daugiakalbystės, kalbų mokymo, tarpkultūrinės komunikacijos temoms.

Aš manau, kad per mažai yra seminarų, kuriuose mokytojai galėtų tobulinti savo kompetencijas, nors mes labai norime. Dabar studijų programose įvestas tarptautiško ugdymas, daugiakalbystė. Bet yra daug metų dirbančių mokytojų, kurie, kai mokėsi, tokios patirties negavo. Būtų puiku jiems įgyti tokių žinių.

Mokytoja

[Svarbu], kaip multikultūriškumas, arba ta interkultūrinė kompetencija, <...> integruojasi į mūsų ugdymo programas. Tai čia yra didžiausia bėda ir duobė, ir mes nieko neturime. Nieko... Jeigu kokį žaidimą žaidžia, bet tai ne turinys.

Mokytojų rengėja, švietimo ekspertė

Apibendrinimas ir rekomendacijos

Ikimokyklinio ir pradinio ugdymo sėkmė susijusi su įtraukumu, bendruomeniškumo stiprinimu ir psichologine grove. Skirtingų kultūrų vaikų integracija praturtina ugdymo procesą, suteikia galimybę mokytojams ir mokiniams pažinti naujas kultūras ir kalbas. Tačiau būtina užtikrinti valstybinės kalbos išmokymą ir siekti, kad skirtingų tautybių vaikai integruotųsi į mokyklos bendruomenę. Kalbinės ir kultūrinės integracijos sąlygų nesudarymas lemia „burbulų“ formavimąsi ir imigrantų atskirtį. Rekomenduojama skatinti ikimokyklinio ir pradinio mokyklinio amžiaus imigrantų mokinių integravimąsi į mokyklas, kuriose ugdymas vyksta lietuvių kalba, nes tai – palankus amžius kalbos mokymuisi.

Pagrindinis ir vidurinis ugdymas

Pagrindinis ir vidurinis ugdymas yra grindžiamas dalykine sistema, todėl iš užsienio atvykę mokiniai turi sparčiai išmokti ne tik lietuvių kalbos pagrindų, bet ir skirtingų mokomųjų dalykų sąvokų, suprasti mokymosi turinį ir atlikti sudėtingas užduotis lietuvių kalba. Todėl pagrindinis uždavinys, tenkantis mokyklai, – užtikrinti sąlygas, kad imigrantai mokiniai galėtų sėkmingai mokytis ir įgyti pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą valstybine kalba.

Stiprybės

Teisinė ugdymo organizavimo bazė

Atvykusių iš užsienio mokinių ugdymui skiriamos papildomos ugdymo lėšos. Ugdymo organizavimą reglamentuojantys teisės aktai numato platų iš užsienio atvykusių mokinių integravimo priemonių spektrą. Bendruosiuose ugdymo planuose numatyta, kad mokykloms, priimančioms imigrantų vaikus mokytis pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, sudaromos galimybės steigti išlyginamąsias klases, kuriose lietuvių kalbos mokymui skiriama ne mažiau kaip 25 pamokos per savaitę. Kitas siūlomas modelis – mokyti atvykusius mokinius bendrose klasėse, jiems skiriant daugiau lietuvių kalbos pamokų ir konsultacijų. Šiems mokiniams sudaromas individualus ugdymo planas: be papildomų lietuvių kalbos pamokų, jiems gali būti skiriami logopedo užsiėmimai.

Geroji mokyklų praktika

Sėkmingai imigrantų integracijai būtinas visų mokomųjų dalykų mokytojų ir pagalbos specialistų bendradarbiavimas. Diskusijos dalyviai mini keletą gerosios praktikos pavyzdžių, dalydamiesi patirtimi, padedančia užtikrinti socialinę ir kalbinę mokinių integraciją adaptacijos laikotarpiu.

Gimnazijos Vaiko gerovės komisija, atsakinga susitikti su mokiniais, stebi, kaip jie integruojasi į klasę, ar jie turi galimybių dalyvauti renginiuose, kurie vyksta gimnazijoje, kaip jie bendrauja su bendraklasiais, kaip jaučiasi, nes nuo to gali priklausyti, kiek jie nori įsitraukti į ugdymą ir lietuvių kalbos mokymąsi.

Mokytoja

Diskusijos dalyviai pabrėžia, kad sėkmingos mokinių integracijos siekia bendraudami su šeima, stengdamiesi, kad mokinio šeima suprastų ir palaikytų esmines mokyklos vertybines nuostatas.

Pirminiai pokalbiai labai svarbūs: kokios jūsų vertybės, ar suprantate, kad lietuvių kalba yra privaloma, ir kodėl <...>. Tais pradiniais pokalbiais dedame pagrindus.

Mokytoja, klasės vadovė

Atvykusių mokinių įtrauktį lemia konkrečios mokyklos kultūra. Vienas iš mokyklų gerosios praktikos pavyzdžių – kai lietuvių kalbos moko keli mokytojai.

Mes skiriame tiems vaikams po išlyginamosios klasės, kai jie ateina mokytis į bendras klases, dvi papildomas savaitines lietuvių kalbos pamokas, į kurias eina imigrantai vaikai. Pagrindines valandas turi vienas lietuvių kalbos mokytojas, papildomas valandas turi kitas lietuvių kalbos mokytojas – mokytojai priversti bendradarbiauti. Be to, yra ir psichologinių dalykų: mokiniai, mokomi skirtingų mokytojų, patiria skirtingą mokymo stilių (vienas galbūt energingas, temperamentingas, kitas ramus) <...>. Įvairiems vaikams reikia skirtingo priėjimo. Sudarykime mokiniams kuo platesnes galimybes.

Direktoriaus pavaduotoja

Diskusijos dalyvių nuomone, už kalbinę mokinių integraciją yra atsakingi visų dalykų mokytojai, todėl kad kai kuriose mokyklose lietuvių kalbos mokymo aspektai įtraukiami į skirtingų dalykų mokymo praktiką.

Pas mus tokia vizija ir politika – kiekvienas mokytojas yra kalbos mokytojas – ar dalykininkas, ar kalbų mokytojas.

Mokytoja

Lietuvių kalbos pagal lygius programa išlyginamosiose klasėse: pavyzdžiui, kai mokoma skaitvardžio, konsultuojamasi su matematikos mokytojais. Taip pat 5–6, 7–8, 9–10 klasėse, kokias mokomųjų dalykų sąvokas reikia išmokti, apie ką kalbėti, – reikia dalykininkų tarpininkavimo.

Direktoriaus pavaduotoja

Diskusijos dalyviai pabrėžia išlyginamųjų klasių būtinybę. Teigiama, kad mokymasis išlyginamosiose klasėse – būtina sąlyga sėkmingam ugdymuisi, net jeigu atvykęs mokinys neplanuoja ilgai likti Lietuvoje.

Puiku, tai viskas labai gerai, kad jūs po mėnesio, po metų grįšite, bet šiandien jūs esate Lietuvoje <...>. Ir mes turime išmokti lietuvių kalbą.

Direktoriaus pavaduotoja

Metodinė parama mokytojams

Lietuvoje imigrantai mokiniai adaptaciniu laikotarpiu turi būti ugdomi pagal Lietuvių kalbos pagal kalbos mokėjimo lygius (A1–B2) bendrąją programą. Šiai ugdymo programai įgyvendinti nacionaliniu lygiu parengtos įgyvendinimo rekomendacijos. Diskusijos dalyviai teigia, kad mokytojai turi galimybę naudotis Vilniaus lietuvių namų parengtais laisvai prieinamais mokymo šaltiniais, didaktinėmis rekomendacijomis, dalyvauti mokymuose, konsultuotis imigrantų mokymo klausimais. Diskusijos dalyviai pabrėžia svarbą remtis mokytojų lituanistų, dirbančių Vilniaus lietuvių namuose, tautinių mažumų mokyklose, anglų kalbos mokytojų, Vytauto Didžiojo universiteto ir Vilniaus universiteto lituanistų ilgamete kalbos mokymo, taikant komunikacinį metodą, patirtimi.

Iššūkiai

Lygių galimybių, užtikrinančių imigrantų mokinių kalbinę ir kultūrinę integraciją, trūkumas

Diskusijos dalyvių teigimu, Lietuvoje nacionaliniu lygmeniu neprisiriama atsakomybės už vienodų sąlygų visiems atvykusiems mokiniams sudarymą, todėl neužtikrinamos lygios galimybės imigrantų mokinių kalbinei ir kultūrinei integracijai. Lietuvos teisės aktuose numatoma daugybė įvairių galimybių – mokymas išlyginamosiose klasėse ir mobiliosiose grupėse, bendrose klasėse, skiriant papildomas pamokas, konsultacijas ir pan. Skirtingai nei Lenkijoje, Lietuvoje imigrantams mokiniams neprivalo mokytis valstybine kalba. Daugiau kaip pusė atvykusių mokinių įsilieja į mokyklas, kuriose ugdomoji kalba – rusų.

Pas mus perpildytos tautinių mažumų klasės. Neturime galimybės priimti visų norinčių. Eina kiekvieną dieną nu ne dešimt, bet po tris, keturis.

Direktoriaus pavaduotoja

Taigi valstybės deklaruojamas siekis integruoti imigrantus mokinius kalbiniu ir kultūriniu požiūriu ir realūs sprendimai, priimami nacionaliniu lygmeniu dėl mokyklos pasirinkimo, iš esmės skiriasi. Dešimtys tūkstančių slavakalbių imigrantų papildė Lietuvos rusakalbes bendruomenes: jie integruojasi ne į valstybinės lietuvių kalbos, o į tautinės mažumos kalbos aplinką. Lietuvoje yra kelios nevalstybinės mokyklos, skirtos pabėgėlių ukrainiečių vaikams, tačiau tokia homogeniška mokyklos bendruomenė kalbiniu ir kultūriniu požiūriu taip pat yra izoliuota nuo lietuviškos kalbinės ir sociokultūrinės aplinkos.

Tiek darbo aplinkoje jiems sudarytos sąlygos kalbėti konkrečia kalba, tiek pamokų metu ir namų aplinkoje, tai kodėl jie turi integruotis?

Direktoriaus pavaduotojas

Atvykusios merginos ukrainietės, kurios mokosi lietuviškose mokyklose, lietuvių kalbos mokėjimu labai skiriasi nuo merginų, kurios mokosi tautinių mažumų mokyklose.

Mokytoja

Diskusijos dalyvių teigimu, ne visiems į Lietuvos mokyklas atvykusiems mokiniams sudaromos lygios galimybės išmokyti lietuvių kalbą, nes nėra nacionaliniu lygiu priimtų sprendimų. Visi sprendimai paliekami mokyklos steigėjui – savivaldybei, kuri sprendžia, ar steigti išlyginamąją klasę, ar imigrantus mokinius, nesuprantančius mokyklos kalbos, mokyti kartu su visais mokiniais fizikos, istorijos ir kitų mokomųjų dalykų. Pažymėtina, kad, pagal šiuo metu galiojantį ugdymo organizavimo reglamentavimą, galimybę steigti išlyginamąsias klases turi tik tos mokyklos, kuriose mokosi ne mažiau kaip 8 iš užsienio atvykę mokiniai.

Dabar viskas daugiau ar mažiau priklauso nuo pavienių iniciatyvų. Dabar mokyklos ieško pinigų – tai iš konsultacinių valandų, tai grupės dydžio, tai kaip savivaldai atrodo – daug kintamųjų, nuo kurių priklauso vaiko sėkmė atėjus į mokyklą.

Švietimo politikos atstovė

Švietimo ekspertai pabrėžia, kad imigrantai yra specialių kalbinių poreikių turintys mokiniai, todėl nacionaliniu lygmeniu privalo būti sudarytos realios sąlygos pirmiausia išmokyti lietuvių kalbos pagrindų.

Jums patarimas: tik atvykusius atskirti ir pirmiausia būtina išmokyti lietuvių kalbos pradmenų, nes kitaip vargs ir mokytojai, ir mokiniai, nes kito kelio tiesiog nėra.

Direktoriaus pavaduotoja

Mokytojai teigia, kad būtų naudinga nacionaliniu lygmeniu nuolat teikti informaciją apie tai, kurių mokyklų išlyginamosiose klasėse arba grupėse yra laisvų vietų.

Reikalingas Lietuvos mastu atvykusių mokinių švietimo registras, kad atvykusieji galėtų užsiregistruoti, kad būtų aišku, kokiose mokyklose yra išlyginamosios klasės, kiek vietų – duomenų bazė.

Mokyklos direktorė

Kultūrų skirtumai ir nuostatos

Pedagogai teigia, kad vienas iš svarbių kultūrinės integracijos veiksnių – imigrantų nuostatos dėl juos priėmusios valstybės kalbos ir kultūros. Šiuo aspektu į Lietuvą atvykusieji imigrantai turi skirtingus požiūrius.

Jeigu šeima pozityviai nusiteikusi dėl lietuvių kalbos mokymosi, vaiko pažanga, sėkmė mus lydi. Jeigu taip neatsitinka, deja, ne.

Direktoriaus pavaduotoja

Mokytojai dalijasi pavyzdžiais, atskleidžiančiais kultūrų skirtumus ir su jais susijusias nuostatas. Pavyzdžiui, filipiniečiai mokiniai labai noriai mokosi lietuvių kalbos, atlieka daugiau užduočių, nei jiems skiriama, o iš buvusių sovietinių respublikų atvykę mokiniai dažnai įsitikinę, kad lietuvių kalba nėra būtina, nes visur galima bendrauti rusiškai. Pedagogai pabrėžia, tėvų dalyvavimas renginiuose, mokyklos ir vietos bendruomenės gyvenime sudaro sąlygas jų vaikams jaustis bendruomenės dalimi, formuoti pozityvias nuostatas priimančios kultūros atžvilgiu.

Diskusijos metu pastebima, kad imigrantų kalbinės ir kultūrinės integracijos nuostatas veikia pačių lietuvių požiūris. Nors atlikti Europos vertybių tyrimai patvirtina, kad Lietuvos gyventojai valstybės kalbą laiko pačiu svarbiausiu visuomenės tapatybės dėmeniu, valstybės politikų sprendimai dėl reikalavimų mokėti lietuvių kalbą veikia liudija požiūrį į lietuvių kalbą kaip į neišvengiamą kliūtį, kurią privalu įveikti. Diskusijos dalyvių nuomone, požiūris į lietuvių kalbą rodo tautinės savivertės lygį.

Diskusijos dalyviai kalba apie pilietinio ugdymo būtinybę. Jie pastebi, kad mokiniai iš slaviškų šalių labai dažnai nesirenka istorijos kaip vidurinio ugdymo programos dalyko, o mokosi geografijos arba ekonomikos. Be to, dalyviai atkreipė dėmesį, kad pilietiškumo ugdymui skirtas istorijos modulis yra labai mažos apimties. Diskutantų teigimu, būtina stiprinti atvykusių vaikų pilietinį ugdymą.

Kalbame apie tam tikrą Lietuvos kultūros perdavimą, priėmimą, nes integracija yra kultūrinė.

Direktoriaus pavaduotoja

Pagalbos, reikalingos mokytojams, trūkumas

Diskutantų teigimu, ne visi lituanistai geba mokyti lietuvių, kaip užsienio, kalbos, taikydami komunikacinio kalbos mokymo priėgą. Kitų dalykų mokytojams taip pat stinga pasirengimo perteikti ugdymo turinį kitakalbiams mokiniams, padėti jiems įsisavinti mokomojo dalyko žodyną. Tikimasi, kad visi mokytojai gali mokyti kalbos, nors iš tiesų jie nėra specialiai parengti mokyti kitakalbių mokinių.

Įgyjame tas žinias praktikoje. Kai atėjau į mokyklą, pradžioje tų žinių neturėjau, mokiniai buvo iš skirtingų šalių. Praktiškai ne visada mokytojai turi tų žinių ir ne visi supranta, kaip būtina daryti.

Mokytoja

Vienas iš iššūkių dirbant didelėse klasėse su skirtingų gebėjimų mokiniais – ugdymo turinio diferencijavimas. Jeigu klasėje dauguma vaikų dirba panašiu lygiu, o vienas arba keli – visiškai skirtingu, tai diferencijuoti ugdymo turinį, atliepiant numatytus tikslus, yra sudėtinga. Todėl dažnai mažiau lietuvių kalbos žinių turintys kitakalbiai mokiniai pamokų metu neįsitraukia į mokymo procesą.

Kai kalbame apie imigrantų mokymą, susidūrėme, kad yra ugdymo priemonių, orientuotų į rusakalbius, o kai reikėjo mokyti iš arabų kraštų atvykusius, tai daug kas skiriasi, ir mokytojas kiekvienai pamokai kuria ugdymo turinį, atsižvelgdamas į kiekvieną mokinį.

Mokyklos direktorė

Mokytojai pabrėžė, kad nacionaliniu lygmeniu stinga imigrantų lietuvių kalbos mokymui parengtų užduočių komplektų, kalbos mokėjimo pasiekimų įsivertinimo priemonių, paaugliams ir jų šeimoms prieinamų nuotolinių lietuvių kalbos savarankiško mokymosi platformų.

Baigusiems išlyginamąsias klases ir perėjusiems į bendras klases mokiniams reikalinga mokytojų padėjėjų pagalba, nes mokantis skirtingų dalykų nepakanka tik lietuvių kalbos mokėjimo pagrindų.

Vertinimo sistema

Diskusijos dalyviai kalba apie didelę skirtį tarp ugdymo tikslų, orientuotų į kūrybiškumą, savarankišką mąstymą, platų išsilavinimą, kultūrinę kompetenciją, apsiskaitymą, integralumą, ir instrumentinio vertinimo. Tol, kol stiprinsime ir leisime stiprėti išoriniams standartizuotiems vertinimams, tol kils sunkumų, susijusių su asmenybės ugdymu, imigrantų integravimu ir visais kitais tikslais, reikalaujančiais holistinio požiūrio.

Turi keistis požiūris į vertinimą ir pati vertinimo sistema, nes šiandien mokykla yra įstumta į konfliktinę situaciją.

Švietimo politikė

Vis aktualesnis tampa išsilavinimo pripažinimo klausimas, kuris apima ir lietuvių kalbos mokėjimo kokybę.

Pernai, pavyzdžiui, pas mus mokykloje, kai atvažiavo ukrainiečiai, nuo visko juos atleidom, nieko nereikia, atestatus dalinom, viskas buvo gerai.

Mokytoja

Gerai, kad užtenka politinės valios pripažinti, kad dėl skubos, dėl nepatyrimo, buvo padaryta klaida. Šiandien elgiamasi kitaip, o ne dalijami atestatai, kurie liudija, kad pabaigta programa.

Švietimo politikė

Apibendrinimas ir rekomendacijos

Imigrantų ugdymo organizavimo Lietuvos mokyklose situacijos analizė atskleidė kelis svarbius aspektus. Nacionaliniu lygmeniu nėra prisiimta atsakomybė už tai, kad imigrantai mokiniai būtų mokomi juos priėmusios valstybės kalbos ir kultūros. Nesiremiama kaimyninių valstybių, pavyzdžiui, Lenkijos, patirtimi mokyti imigrantus mokinius mokyklose tik valstybine mokomąja kalba. Imigrantai mokiniai yra specialiųjų kalbinių poreikių turintys mokiniai, todėl jų ugdymui turi būti teikiama ne mažesnė pagalba nei kitų specialiųjų poreikių grupių mokiniams. Siūlytina sudaryti visiems mokytojams sąlygas įgyti pakankamų kompetencijų ugdyti mokinius daugiakalbėse klasėse.

Focus group discussions

“Possible educational transformations in multicultural classes”

Participants:

Stefanie
HABERZETTL

Lina
KAMINSKIENĖ

Joanna
ROKITA-IAŠKOW

Chris
SOWTON

Vilma
BJEIKIENĖ

Mokytojų rengimas ir kompetencijų tobulinimas

Vaikų, kuriems lietuvių kalba nėra gimtoji, ugdymas tampa kasdiene mokytojų realybe. Mokykla tampa erdve, kur vyksta kultūrų dialogai, todėl svarbu ne tik mokyti kitataučius prisitaikyti prie Lietuvos kultūros, bet ir skatinti Lietuvos mokyklų bendruomenes priimti ir suprasti kitų tautybių ir kultūrų atstovus. Šioje situacijoje daugiakultūris ir daugiakalbis ugdymas tampa svarbiu iššūkiu ir jauniems, darbą pradedantiems pedagogams, ir jau patirtį turintiems mokytojams.

Stiprybės

Mokyklų ir mokytojų prisitaikymas prie kintančios situacijos

Mokyklos ir mokytojai po truputį prisitaiko prie kintančios situacijos. Pastebima, kad kitų kultūrų priėmimas Lietuvoje yra gana organiškasis. Nors mokytojų bendruomenė Lietuvoje yra senstanti, vis dažniau pastebima jaunos kartos įsiliejimo tendencija. Jauni mokytojai įneša pokyčių į mokyklų bendruomenes, ypač kalbant apie atvirumą kalboms ir kultūrinei įvairovei.

Mokytojai tampa ne tik dėstytojais, bet ir tyrėjais, politikos formuotojais bei pokyčių skleidėjais. Jauni mokytojai prisideda prie šios transformacijos, keisdami stereotipus ir įnešdami naujas idėjas.

Ministerijos atstovė, švietimo ekspertė

Mokytojų rengimo pokytis

Diskusijos dalyviai teigia, kad vienas iš svarbiausių pastarųjų metų mokytojų rengimo pokyčių – perėjimas nuo rengimo „apibrėžtam“ pasauliui prie rengimo „neapibrėžtam“ pasauliui. Dinamiški pokyčiai pasaulyje lemia, kad šandien mokytojai turi įgyti kompetencijų, kurios leistų jiems greičiau prisitaikyti ir veikti neapibrėžtose situacijose.

Mes niekada nebūsime 100 % pasiruošę, nes visuomenė visada keičiasi, ir poreikiai visada keičiasi. Ir net tai, kas klasėje tiko vakar, nebūtinai tiks šiandien.

NVO atstovė, švietimo ekspertė

Diskusijos dalyvių teigimu, šiandien suvokiama, kad mokytojų rengimas turi būti grindžiamas patirtimi, problemomis ir iššūkiu, o kalbinis ugdymas negali būti paliktas tik užsienio arba lietuvių kalbų mokytojams. Tokį visuminį ir kompleksinį matymą galima laikyti srities stiprybe.

Apskritai mokytojų rengimas turėtų nueiti į atvejais grįstą mokymąsi, probleminį mokymąsi, kad tie dalykai, kurie sudaro studijų programos šerdį, nebūtų tikrai paskaitų formatu. Tai čia, ko gero, reikalauja tokios visuminės transformacijos, ar ne?

Mokytojų rengėja, švietimo ekspertė

Erasmus+ galimybės ir mokytojų tarptautiškumo stiprinimas

Tarptautinis bendradarbiavimas yra vertingas, perimant kitų šalių daugiakalbio ir daugiakultūrio ugdymo patirtį. Diskusijos dalyviai teigia, kad ypač svarbus mokyklos vadovų palaikymas, kai tarptautinės patirtys yra pasiekiamos ne tik jauniems, bet ir vyresniems mokytojams.

Paminėčiau Erasmus+ galimybę, kuri labai plačiai yra pas mus išvystyta ir, sakykim, praėjusiais metais praktiškai vyresnio amžiaus mokytojai važiavo į kitas mokyklas domėtis, kaip ten dirba kiti.

Ugdymo įstaigos vadovas

Aplinkų pritaikymas daugiakalbiame ugdymui

Pažangios pedagoginės mokyklos teigia, kad aplinka yra trečioji ugdytoja. Kalbų ugdyme galima efektyviai išnaudoti skirtingas aplinkas, kurios padeda mokiniams geriau ir greičiau susiorientuoti.

Tikrai teko matyti mokyklose ir darželiuose, kur daug kitakalbių vaikų, kaip efektyviai aplinka pritaikoma jų kalbiniam poreikiams. Ant sienų kabinami užrašai įvairiomis kalbomis, kurie padeda vaikams orientuotis: kur yra klasė, kur lenta, tam tikri kambariai. Tokios vizualizacijos leidžia vaikams aiškiai suprasti, kuri yra jų gimtoji kalba, ir kuri – mokoma kalba. Toks aplinkos pritaikymas yra labai veiksmingas, nes vizualiai padeda vaikams greičiau prisitaikyti ir lengviau pereiti prie naujos kalbos.

Mokytoja

Daugiakultūris ugdymas

Ugdymo planų, tinklelių sudarymas nėra tik techninis darbas. Tai ugdymo konceptualių nuostatų realizavimas. Jeigu mokykla siekia daugiakalbio ir daugiakultūrio ugdymo, tai turi nuosekliai atsispindėti jos ugdymo planuose ir pamokų tinkleliuose. Diskusijos dalyviai mini ne vieną gerosios patirties pavyzdį ir skatina nepamiršti neformaliojo švietimo, popamokinių veiklų, mokyklos renginių, bendruomenės dalyvavimo.

Vienas iš <...> metodų – „kalendoriaus modelis“. Atstovas pasiūlė paprastą, tačiau veiksmingą būdą suprasti, ar mokykla tik imituoja daugiakultūriškumą, ar iš tiesų jį įgyvendina. Jis naudoja mokyklos kalendorių (arba darbo planus) kaip rodiklį, analizuodamas, ar mokyklos veiklos, šventės ir renginiai iš tiesų atspindi įvairių kultūrų įvairovę, o ne tik deklaruoja atvirumą. Pavyzdžiui, jei mokykla įtraukia tik tradicines nacionalines šventes, o ignoroja kitų kultūrų minėjimus, tai gali rodyti, kad mokykla apsiriboja paviršutinišku požiūriu į įtrauktį.

Mokytojų rengėja, švietimo ekspertė

Rėmimasis unikalia pasaulio lietuvių patirtimi

Plėtojant daugiakultūrį ir daugiakalbį ugdymą Lietuvoje, tikslinga pasiremti unikalia patirtimi, kurią sukaupė lietuviai, gyvenantys kitose šalyse. Diskutantai mini lituanistinių mokyklų patirtį, įdirbį, metodikas, teigia, kad šia patirtimi prasmingai dalijamasi Lietuvoje.

Lietuviai Didžiojoje Britanijoje ir Norvegijoje sukaupė unikalią patirtį, kuri gali būti vertinga mūsų šaliai. Mūsų tautiečiai ten susidūrė su skirtingais švietimo, kultūros ir politiniais iššūkiais, o jų vaikai lankė vietines ir lituanistines mokyklas. Jie dalijasi patirtimi, kaip mokosi lietuvių kalbos ir puoselėja tautinį identitetą užsienyje.

Mokytojų rengėja, švietimo ekspertė

Iššūkiai

Teorijos ir praktikos dermės trūkumas

Mokytojų rengimo srityje didelis dėmesys turėtų būti skirtas teorijos ir praktikos dermės užtikrinimui. Diskutantai pabrėžia praktinių, simuliacinių veiklų, realių problemų sprendimo svarbą ir mini tokių žinių trūkumą.

Jeigu vaikas ateina į pradžines klases, jam yra integruotis daug lengviau. Būtent dėl to ir kalbu, kad vyresnėse klasėse kalba yra palikta tiesiog arba savarankiškai, arba tik per lietuvių kalbos pamokas. Man atrodo, kad praktikos visada reikia, bet jos reikia tokios tikros, ne popierinės.

Studentė

Psichologinių ir pedagoginių žinių trūkumas

Diskusijos dalyviai akcentuoja psichologinių žinių svarbą, žinių ir įgūdžių, reikalingų sklandžiam darbui su kitakalbiais tėvais, ugdymą. Dalyviai teigia, kad reikėtų gilinti žinias apie kalbai jautrų ugdymą ir ugdymo aplinkų kūrimą. Teigiama, kad atsižvelgiant į šiuos aspektus turėtų būti peržiūrėtas dalykų mokytojų rengimas. Pasak diskusijos dalyvių, lyginant su pradinio ugdymo pedagogais, dalykų mokytojai mažai rengiami dirbti daugiakultūre klasėse.

Pradinukų mokytojai <...> mokosi apie viską. Šitos studijos yra labai sodrios ir tokios visko pripildytos. Bet man labai gaila mokytojų dalykininkų, kurie gilina žinias.

Studentė

Ribota lietuvių kalbos ugdymo samprata

Šiandien dar trūksta supratimo, kad lietuvių kalbos ugdymas nėra skirtas tik gimtakalbiams. Kintanti situacija reikalauja peržiūrėti ir sutarti dėl lietuvių kalbos ugdymo sampratos. Tai pakeistų ir mokytojų rengimą, ir mokytojų profesinį tobulėjimą. Daugiakalbio ugdymo samprata galėtų pagerinti situaciją, kai vaiko gimtoji kalba tampa ugdymo barjeru.

Daugelyje mokyklų užsieniečiai mokiniai pirmiausia susiduria su intensyviu lietuvių kalbos mokymu pagal metodus, kurie labiau pritaikyti lietuvių vaikams, o ne tiems, kuriems ši kalba nėra gimtoji. Tokia strategija dažnai nesuteikia galimybių šiems vaikams sėkmingai įsitraukti į kitų dalykų mokymąsi. Dėl to vaikai ne tik atsilieka mokydamiesi dalykų, bet ir patiria sunkumų integruodamiesi į socialinę mokyklos aplinką.

Mokytoja

Sampratos kaita yra susijusi su kalbos ugdymo metodais, atsakomybių pasidalijimu tarp pedagogų.

Kaip lituanistai, dažnai laikome lietuvių kalbą itin senovine, unikalios ir nepakartojama, todėl manome, kad turime ją mokyti savitu būdu, nesiskolindami iš kitų metodikų. <...> Tai iliustruoja, kad kartais susiduriame su nuostatomis, kurios riboja galimybę taikyti jau pasiteisinusius mokymo būdus. Galbūt būtų pravartu perimti gerąsias praktikas, neprarandant lietuvių kalbos savitumo, ir taip dar labiau stiprinti jos mokymą tiek Lietuvoje, tiek užsienyje.

NVO atstovė, švietimo ekspertė

Lituanistų rengime turi atsirasti lietuvių, kaip užsienio, kalbos ugdymo teorija ir praktika. Labai svarbu, kad Lietuvoje gimtų ir būtų plėtojamos šios srities metodikos, didaktinės priemonės. Mokytojų rengimo programos ne visuomet parengia pedagogus darbui su daugiakultūre įvairove. Dažnai mokytojai turi savarankiškai ieškoti sprendimų ir pritaikymo metodų.

Mažas dėmesys individualizuotam ir lanksčiam ugdymui

Kiekvienas mokinys turi labai skirtingų poreikių, todėl reikalingi individualizuoti sprendimai, kurie reikalauja papildomo mokytojų laiko ir specialaus pasirengimo. Nepaisant bendrų gairių ir taisyklių, kiekviena situacija reikalauja lankstumo ir gebėjimo prisitaikyti prie konkretaus mokinio lygio, kalbos įgūdžių ir mokymosi tempo.

Pavyzdžiui, mokiniai, turintys specialiųjų poreikių, dažnai gauna papildomą laiką per egzaminus arba jiems pritaikomos specialios sąlygos. Tačiau kodėl tokios pačios sąlygos negalėtų būti suteiktos ir mokiniams, kurių gimtoji kalba nėra lietuvių? Toks požiūris padėtų mažinti atskirtį ir suteiktų vienodas galimybes visiems vaikams.

Mokytoja

Integralaus požiūrio į ugdymą ir kultūrinę įtrauktį stoka

Ugdymo integralumo principas grindžiamas nuostata, kad svarbiausia kitakalbį vaiką įtraukti į ugdymo procesą, jog jis pradėtų mokytis, o kalbinis ugdymas vyksta palaipsniui. Integruotas požiūris į ugdymą šiandien yra geriausiai įgyvendinamas pradiniam ugdyme, tačiau pagrindiniame ir viduriniame ugdyme svarbiausiu akcentu tampa mokomieji dalykai.

Danijoje mokyklos neskiria tiek daug dėmesio intensyviam kalbos mokymui nuo pirmųjų dienų. Vietoje to, jos orientuojasi į kultūrinę įtrauktį – mokiniai skatinami pažinti vienas kito kultūras, šventes ir papročius. Taip kalba tampa natūraliu procesu, ateinančiu kaip „antrinė“ įgūdžių dalis, nes pagrindinis dėmesys skiriamas kultūriniam bendravimui ir supratimui.

Mokytojų rengėja, švietimo ekspertė

Nacionalinių gairių ir koordinuotos pagalbos trūkumas

Diskusijos dalyviai teigia, kad jiems trūksta žinių ir struktūruotų metodų, padedančių planuoti ir organizuoti darbą su įvairių kultūrų mokiniais. Vienas iš didesnių iššūkių mokytojams ir mokyklų bendruomenėms yra pritaikyti pamokas pagal mokinių kalbinius ir kultūrinius poreikius. Kadangi nacionalinė sistema nesuteikia pakankamai aiškių nurodymų, mokyklos bendruomenės lygmeniu priimami improvizuoti sprendimai. Daugiakalbiam ir daugiakultūriam ugdymui reikia tyrimų, centralizuotos pagalbos sistemos, kuri būtų koordinuojama nacionaliniu lygmeniu, teikiamos konsultacijos mokykloms, mokytojams, kuriamos metodinės priemonės.

Puikus analogas čia būtų įtraukiojo ugdymo sritis, kurioje jau įsteigtas Nacionalinis įtraukties centras <...>. Galima galvoti, kad ir lietuvių kalbos bei kultūros puoselėjimui gali būti reikalinga panaši nacionalinės pagalbos struktūra. Galbūt toks centras galėtų veikti prie jau esamo Nacionalinio įtraukties centro – tai leistų efektyviau spręsti tiek kalbų mokymo, tiek integracijos klausimus.

Mokyklos vadovas

Priemonių mokyti(s) lietuvių, kaip užsienio kalbos, trūkumas

Diskusijos dalyviai akcentuoja priemonių, padedančių mokyti lietuvių, kaip užsienio, kalbos trūkumą ir poreikį jas kurti. Mokytojams į pagalbą turėtų ateiti „įrankių“ dėžutės. Tai elektroninių aplikacijų, platformų, vadovėlių, gairių ir kitų priemonių visuma. Kadangi daugiakalbystės ugdymo situacijos yra labai skirtingos, mokytojas pagal savo kompetenciją galėtų pasirinkti mokiniui tinkančias priemones, taip pat jas rekomenduoti vaikų tėvams.

Mokytojų-mentorių poreikis

Mentorystė – veiksminga praktika, leidžianti kitakalbiam mokiniui po pamokų gauti papildomą pagalbą. Tokia pagalba padeda suprasti bent pagrindinę informaciją, kurios mokinys nesupranta pamokų metu. Tačiau tam reikalingi papildomi resursai ir finansavimas, kuris dažnai tampa iššūkiu.

Svarbu, kad vaikas įsisavintų bent bazinius dalykus, o mentorystė padeda gilinti supratimą. Toks „pastoliavimo“ metodas, kai mokiniai gauna papildomą pagalbą po pamokų, pasirodė itin veiksmingas. Tai leidžia mokiniams geriau įsigilinti į dalykus ir tobulėti ten, kur jiems reikia papildomos paramos.

Mokytoja

Technologijų panaudojimas daugiakalbiam ugdymui

Nors Lietuvoje mokytojai tampa vis labiau skaitmeniškai kompetentingi, kalbų ugdymo srityje pastebimas skaitmeninių priemonių trūkumas. Ypač trūksta kokybiškų skaitmeninių priemonių, kurios padėtų mokyti lietuvių kalbos kitakalbius. Pavyzdžiui, technologijos gali pagelbėti kuriant personalizuotas kalbos mokymosi programas, pritaikant mokymosi procesą pagal kiekvieno vaiko lygmenį. Šiandien DI leidžia suteikti virtualaus mentoriaus arba asistento paslaugas, dalyvauti virtualiuose kalbiniuose ir kultūriniuose žaidimuose, simuliacijose. Nors technologijos ir dirbtinis intelektas atveria naujas galimybes, Lietuvoje nėra pakankamai investicijų į tokių priemonių kūrimą. Palyginus su kitomis šalimis, Lietuva dar atsilieka šioje srityje.

O ypač dabar, kai ir dirbtinis intelektas, ir technologinės priemonės veriasi labai puikios, tai daug ką galima padaryti. Bet turbūt gal ir nėra tų startuolių, kurie būtų tikrai suinteresuoti tą daryti, nes, matyt, nėra kažkokių finansinių išteklių skiriama.

Mokyklos vadovas

Apibendrinimas ir rekomendacijos

Mokytojų rengimo ir jų profesinio tobulėjimo srityje turi atsirasti daugiau erdvės daugiakultūriam ir daugiakalbiam ugdymui. Besikeičianti Lietuvos mokykla reikalauja didesnio ugdymo lankstumo ir individualizavimo galimybių, o kartu – ir labiau integruoto požiūrio į ugdymą. Reikėtų didesnę dėmesį skirti dalykų mokytojų rengimui, plėtojant ne tik dalykines, bet didaktines, pedagogines, psichologines ir kalbines kompetencijas. Prasminga peržiūrėti lietuvių kalbos mokytojų ir lietuvių kalbos specialistų rengimą, įtraukiant lietuvių, kaip užsienio, kalbos mokymo metodikas. Rekomenduotina mokyklos ir nacionaliniu lygmeniu kaupti metodikas, priemones, skirtas kitakalbių vaikų ugdymui, išnaudoti skaitmeninių technologijų galimybes ir pasiremti tarptautine patirtimi. Daugiakalbis ir daugiakultūris ugdymas – tai ne vieno ar kelių mokytojų atsakomybė, bet visos mokyklos bendruomenės susitarimas veikti kartu.

Mokykla kaip bendruomenė

Lietuvos mokyklų bendruomenės pastebimai keičiasi, tampa vis įvairesnės kalbine ir kultūrine prasme, atspindėdamos procesus Lietuvos visuomenėje, ypač didžiuosiuose miestuose. Įvairovė mokykloje atveria galimybę kurti bendruomenę, apimančią ne tik mokyklos narius, bet ir partnerius bei bendraminčius.

Stiprybės

Bendradarbiavimas

Įvairovė skatina mokyklų bendruomenių ryšius su kitomis miesto, šalies ir užsienio šalių mokyklomis, universitetais, nevyriausybinėmis organizacijomis. Mokyklos bendruomenės įvairovė skatinama trumpalaikiais tarptautiniais vizitais, stažuotojų iš kitų šalių įtraukimu, mažųjų bendruomenių, tokių kaip kalbos ir kultūros klubai, kūrimu.

Ta įvairovė, kai mes esame atviri vaikams, kurie iš įvairių aplinkų atvyksta, skatina ieškoti pavyzdžių ir socialinių partnerių. Žinoma, mes esame apdovanoti didmiestyje būdami, nes čia yra universitetai <...>, tai tikrai turime draugystę su įvairiais fakultetais ir katedromis, ir, žinoma, užsieniečiai, kurie mokosi, studentai, dažnai pas mus atvyksta.

Mokyklos direktorė

Mokykla tampa integracijos mediatoriumi atvykusioms šeimoms, padeda surasti reikiamas institucijas, gauti pagalbą. Pagalba imigrantų šeimoms sudaro palankesnes sąlygas mokyklų bendruomenėms glaudžiau bendrauti su institucijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, o tai susiję su abipuse nauda – sklandesniu integracijos keliu atvykusiems.

Kartais net seniūnijų pagalba reikia tam, kad galėtume procesus sudėlioti, kur jiems kreiptis ir kaip viską daryti, kaip šeimai,

vaikams gauti priemones, krepšelį ir kitus dalykus.

Mokyklos direktorė

Holistinis požiūris

Diskusijos dalyviai pastebi, kad mokyklos bendruomenės įvairovė ir įtrauktis turi būti vertinama ir matoma kompleksiskai ir įvairiapusiškai, apimant ne tik kalbinę ir kultūrinę, bet ir individualiųjų poreikių įvairovę. Įvairovės atpažinimas ir pripažinimas ugdo visos bendruomenės toleranciją ir atvirumą, moko priimti ir suprasti kitoniškumą, sudaro sąlygas atrasti bendravimo ir sugyvenimo modelius, kuriuos vėliau vaikai išsineša į savo tolesnį gyvenimą.

[Įvairovė] veikia teigiamai, nes mes įprantame šalia savęs turėti kitokį negu aš ir su juo turime sugyventi. Turiu išmokti jį toleruoti, jis irgi mane turi išmokti [toleruoti].

Mokyklos direktorė

Mokykloms, kurios vadovaujasi holistine filosofija, sekasi geriau susidoroti su įvairovės keliamais iššūkiais ir sukurti įtraukią aplinką.

Pati kultūra, jeigu kalbant apie mokyklos vertybinį stuburą, apie filosofiją, kurią mes diegiame, tai taip, tai yra holistinio požiūrio į švietimą įstaiga. Ir įvairovė vaikų, ir specialiųjų poreikių vaikų integracija labai stipri, didelė <...>. Ir tas vaikas iš užsienio aplinkos tampa tokiu pačiu, kuriam irgi reikalinga ir pagalba, ir integracija <...>. Todėl be holistinio požiūrio niekaip negalima.

Mokyklos direktorė

Individualizuota prietis – įtraukties sėkmė

Kiekvieno vaiko įtraukties sėkmė priklauso nuo įvairių veiksnių. Diskusijos dalyviai teigia, kad labai didelės įtakos turi šeima: ar abu tėvai yra užsieniečiai, ar vienas iš jų yra lietuvių kilmės, ar jie Lietuvoje yra laikinai, ar tvirčiau sieja savo ir vaikų ateitį su Lietuva. Jeigu šeima savo buvimą Lietuvoje suvokia kaip laikiną, laikinumo pojūtis perduodamas ir vaikams.

Pažymima, kad aplinkos ir bendruomenės pakeitimas yra sudėtingas tarpsnis vaikams, ypač paauglystės amžiaus mokiniams. Jiems ypač reikia palaikymo, jų situacijos supratimo, priėmimo tokiais, kokie jie yra. Siekiant sėkmingos mokinio įtraukties reikia atrasti sąsajas tarp jo ankstesnės rutinos ir esamos situacijos. Kaip teigia diskusijos dalyviai, kalbos mokėjimas nebūtinai turi būti pirmasis žingsnis į integracijos procesą.

Vaikai patiria kalbos nemokėjimo diskomfortą, tai <...> mes labai ieškome ir kitų vardiklių <...>. Ir tada tas italas vaikas atsiduria tarp bendraamžių, mes nerandame įrankio kalbėtis, nes mes ne tiek dar daugiakultūriai arba daugiakalbiai. Anglų, prancūzų netinka, rusų, vokiečių netinka, tik italų. Italų tuo metu neturime. Futbolas... Atrandame futbolą <...> ir tas vaikas, puikus labai futbolininkas buvęs anoj šaly... Ir pas mus futbolas klesti, puikus treneris futbolo. Ir į tą futbolo komandą, ir jisai atsiriša. Ir paskui labai greitai atsiranda motyvacija su bendraamžiais kalbėtis. Ir tada po truputį, po truputį atsikapstė...

Mokyklos vadovė

Iššūkiai

Įtraukties nuoseklumo nepaisymas

Dalindamasi būdais, kaip daugiakalbės ir daugiakultūres mokyklų bendruomenės galėtų siekti darnos, organizacinės psichologijos ekspertė pabrėžė, kaip svarbu išlaikyti proceso nuoseklumą, reikiamus žingsnius žengti laiku, neskubant ir nepažeidžiant sekos.

Daugiakalbėms ir daugiakultūrėms mokyklų bendruomenėms, mokytojams, klasės mokiniam ir jų tėvams, nepriklausomai nuo įvairovės tipo, pirmiausia reikia pažinti vieniems kitus, nes tik geriau susipažinus galima suprasti ir priimti kitoniškumą. Tik tada atsiveria galimybė kartu mokytis, bendradarbiauti ir kurti. Anot ekspertės, pažinimas vyksta pažingsniui ir jis gali apimti kitos kultūros renginių lankymą, patiekalų ragavimą arba tiesiog pabendravimą, tačiau viskas turi vykti nuosekliai.

Pirminis žingsnelis yra pažinti <...>.

Pažinimas gali būti įvairus. Pažinimas mummyse iš tiesų sugriauna stereotipus ir baimes, nes labai dažnai su tam tikromis kultūromis mes turime ir išankstinius nusistatymus ir baimes, kylandčias gal visai ir nepagrįstai <...>. Po žinojimo, tiktai po žinojimo, ateina supratimo žingsnelis, kai galima kalbėti apie toleranciją, kai aš ne tik žinau, bet ir stengiuosi suprasti, pabūti kito batuose, ar dar kaip mes bepavadintume, bet tiesiog stengiuosi eiti į dar tą gilesnį kontaktą, į pabuvimą iš tiesų su tais žmonėmis, įsijautimą į jų situacijas ir panašiai. Ir tik paskutinis žingsnelis yra įveiklinimas, kai mes galime tikėtis, kad mes kartu kažką darysime, dirbsime, darysime grupinius darbus, procesus, bendradarbiausime ir panašiai.

Organizacinės psichologijos ekspertė

Netinkamas įtraukties procesas gali ne tik sukelti nesusikalbėjimą ir nusivylimus, bet ir turėti ilgalaikių pasekmių vaikams ir jų šeimoms, lemti prastus mokymosi rezultatus, o vėliau – ir gilesnes problemas, kurias ištaisyti bus daug sunkiau nei laikytis teisingos proceso sekos. Taigi visų bendruomenės kultūrų ir kalbų pažinimas yra labai svarbi sąlyga, kad vyktų sklandūs procesai, tokie kaip mokymasis ir bendradarbiavimas. Problemų dažnai kyla tada, kai į mokyklą vienu metu patenka nemažas

skaičius užsieniečių, kai mokykla nėra pasiruošusi iš anksto, neturi institucinės patirties. Jei sprendimai priimami skubotai, gerai nepasiruošus, mokinių integracija vyksta ne taip sklandžiai, o ateityje reikia sugrįžti prie pirmojo etapo.

Reikia sustoti ir vėl sugrįžti prie to pirminio etapo, ir vis tiek išsikalbėti, pažinti, įsivertinti. <...> Tuomet, kai mokyklose labai daug atsiranda tokių vaikų, arba visa tiesiog įplaukia kaip upė, tai tuomet, matyt, reikia <...> visai bendruomenei stabtelėti ir visiems iš naujo persižiūrėti: ir kokia programa, ir koks kontekstas, ir koks mokytojų pasirengimas, ir visos administracijos požiūris. Kartais gal net reikia ir veiklos planą metinį keisti.

Mokyklos direktorius

Įtraukties proceso (pažinti-suprasti-įveikinti) nesilaikymas gali ne tik sukelti problemų visos bendruomenės kontekste, bet ir skaudžiai paveikti konkretų vaiką, kuris bus izoliuojamas nuo bendraklasių, jei nebus tinkamai supažindintas, pristatytas, jei klasė nesupras jo situacijos, prieš jį įtraukiant į klasės veiklas.

Kaip vaikas jaučiasi, kai jis nieko nemoka, kaip jį grupė priima... Atsistoja mergaitė ir sako „žaisim šeimą“. „Gerai“, – sako, „aš būsiu mama, o tu būsi tėvas“. O tas vaikas atsisuka ir ten stovi tas migrantas, vaikas naujokas. Susigūžęs taip. „O kas jisai bus?“ „O jis“, – sako, „bus šuniuku“. Berniukas klausia „kodėl?“ „O todėl, kad jis tik „au au“ moka pasakyti.

Mokytojų rengėja, švietimo ekspertė

Kalbinių kompetencijų bendruomenėje stoka

Pokalbyje buvo išskirti keli pagrindiniai barjerai, trukdantys susikalbėti ir suprasti vieniems kitus. Vienas iš aspektų – mokytojų turimų užsienio kalbų kompetencijų stoka.

Kai tu nori būti procese, svarbu gebėti užduoti klausimus, pasisakyti. Ir jei tu neturi tos galimybės, tai, žinoma, kad gali ir nukentėti tavo santykis, ryšys mokytojo su vaiku, auklėtojo su mokiniu arba auklėtojo su vaikais, su šeima. Ir gali būti puikus pedagogas, labai socialus ir tikrai supratingas, bet tiesiog kalbinis barjeras jam neleidžia būti savimi. Na tiesiog, tu visada ieškai, kas galėtų išversti, dairaisi į visas puses ieškodamas, kas padėtų.

Mokyklos direktorė

Neretai kyla susikalbėjimo sunkumų tarp mokytojų ir kitakalbių mokinių tėvų. Nors dažnai problema sprendžiama pasitelkiant užsienio kalbos specialistų paslaugas, didesni iššūkiai patiriami tuomet, kai šeima kalba ne viena iš plačiai vartojamų kalbų.

Mokykloms labai trūksta galimybės tokiais atvejais turėti vertėjų.

Mokyklos direktorė

Bet čia vėlgi yra finansavimo klausimas. Tarkim, mokykla neturi tokios eilutės, kad galėtų finansuoti vertėjo paslaugas. Pavyzdžiui, mes turėjome tokią situaciją, kai abu tėvai turėjo klausos negalią, tai jie patys atsivesdavo vertėją, per kurį susišnekėdavome.

Mokyklos direktorė

Kalbų politikos trūkumas

Diskusijos dalyviai teigia, kad labai svarbus žingsnis įveikiant komunikacijos ir daugiakultūriškumo iššūkius – institucinės politikos kūrimas. Diskutantai pasidalino bakalaureato, kuris pasižymi daugiakultūrėmis ir daugiakalbėmis klasėmis ir mokyklų bendruomenėmis, pavyzdžiu. Bakalaureato kalbų politikoje labai aiškiai apibrėžtos įvairių kalbų rolės.

Apsibrėžiama, kuri kalba yra mūsų darbo kalba. Ir jei mes esame Lietuvoje, tai mūsų kalba yra lietuvių kalba, bet dvikalbėse klasėse mes galime nuspręsti, kad yra ir anglų kalba. Jei susiformuoja didesnė bendruomenė, gali būti ir rusų kalba, jei norime susikalbėti geriau su atvažiavusiais ukrainiečiais.

Mokytoja

Mokyklos kalbų politika sureguliuotų procesus, svarbius bendraujant su vaikais ir jų tėvais, kalbančiais rečiau vartojamomis kalbomis:

Papildoma kalbų įvairovė, kai ateina moksleivis su visai išskirtine savo kalba, jis lygiai taip pat turi būti priimtas, integruotas, bet su šeima irgi turi būti randama raktinė kalba, kurią naudosime vaiko mokymuisi <...>, tai galime sutarti, kad anglų kalba bus darbo su tuo mokiniu kalba, tačiau jo gimtoji kalba irgi turi būti toliau lavinama.

Mokyklos direktorė

Tautinių grupių atskirtis

Diskusijos dalyviai teigia, kad nepaisant įvairių kalbinių ir kultūrinių iššūkių, daugiakalbystė ir įvairovė yra geroji patirtis, todėl vaikų „jokiu būdu negalima suvartyti į kalbinius ir kultūrinius getus“, kuriuose jie praranda galimybę augti ir pilnai įsilieti į priimančios šalies gyvenimą.

Personale pas mus dirba iš Ukrainos atvažiavusių žmonių, tačiau mokykloje nei vieno ukrainiečio vaiko neturime. Nežinau, ar čia geras sprendimas, ar ne. Pavyzdžiui, pas mus dirbančių ukrainiečių vaikai eina į ukrainiečių mokyklas. Ir vis dėlto nėra labai stipri motyvacija vaikams išsiskleisti, mokytis kitos kalbos, integruotis į dabartinę aplinką. Jie tokioje komunoje būdami truputėlį jaučia... net ir psichologinių išgyvena problemų.

Mokyklos direktorė

Tai patvirtina ir kita diskusijos dalyvė, teigdama, kad visi ukrainiečiai išėjo į naujai atsidariusią ukrainiečių mokyklą, bet vėliau norėjo grįžti ir mokytis su lietuviams vaikais, labiau integruotis. Taigi segregacija tampa labai nemalonia patirtimi, o vaikai jaučia norintys būti įtraukti į bendras mokyklas, jei tik užtikrinamos tinkamos sąlygos mokytis.

Apibendrinimas ir rekomendacijos

Įvairovė turi būti matoma plačiąja prasme (kalbinė, tautinė, individualių poreikių ir t. t.), nes tik taip galima atliepti visų poreikius ir ugdyti kiekvieno iš mūsų supratimą ir pripažinimą. Daugiakalbės bendruomenės formavimo procesas turi būti nuoseklus. Kiekvieno imigranto mokinio situacija yra savita ir reikalauja individualios prieties, todėl svarbu rasti *bendru vardiškių*, galinčių palengvinti sklandesnę įtrauktį, kad kiekvienas bendruomenės narys jaustųsi išgirstas, supastas ir saugus. Daugiakalbei ir daugiakultūrei mokyklos bendruomenei svarbu sudaryti sąlygas plėtoti vietinę ir tarptautinę tinklaveiką su savivaldybėmis, aukštojo mokslo įstaigomis, NVO, kultūrų institutais ir tarptautiniais partneriais. Rekomenduotina pasirengti mokyklos kalbų politiką, kuri atspindėtų įvairias kalbų vartojimo situacijas ir įtrauktų įvairias mokyklos bendruomenės kalbas.

Daugiakultūrio švietimo politika

Daugiakalbiam ir daugiakultūriam ugdymui labai svarbus bendras šalies kontekstas, nacionaliniu mastu priimti sprendimai, rodantys, koku keliu einame – atsivėrimo ar užsivėrimo. Dinamiški pokyčiai pasaulyje ir šalyje lemia poreikį turėti aiškią daugiakultūrio švietimo politiką, užtikrinančią lygias galimybes gauti kokybišką išsilavinimą visiems mokiniams, nepaisant jų kultūrinės, etninės, kalbinės, religinės kilmės.

Stiprybės

Daugiakultūrio ugdymo aktualizacija

Diskusijos dalyviai teigia, kad pastaraisiais metais jie vis dažniau susiduria su kultūrine ir kalbine įvairove. Teigiama, kad daugiakultūrio ugdymo supratimas keičiasi, jis vis labiau aktualizuojamas, nes pastaraisiais metais poreikis yra gerokai padidėjęs. Diskusijos dalyviai dalijasi geraisiais pavyzdžiais, minėdami mokyklas, kurios sėkmingai įgyvendina daugiakultūrį ugdymą.

Labai svarbu, kad jau dabar turime labai gerų mokyklų bendruomenių pavyzdžių, jos bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis ir prisideda prie daugiakultūrio švietimo.

Mokyklos vadovė

Mūsų mokykloje labai praverčia Vilniaus lietuvių namų parengtos metodinės priemonės, kurias aktyviai naudojame dirbdami su atvykusiais mokiniais iš kitų šalių.

Mokytoja

Diskusijos dalyviai pabrėžia daugiakultūrio ugdymo vertę ir svarbą ir teigia, kad kasmet didėjanti besimokančiųjų įvairovė praturtina bendruomenę. Tokiu būdu mūsų valstybė ir jos visuomenė tampa atviresne.

NVO įsitraukimas

Diskusijos dalyviai pabrėžia, kad labai svarbų vaidmenį daugiakultūrio ugdymo srityje atlieka ne tik formaliojo, bet ir neformaliojo švietimo įstaigos bei NVO, kurios inicijuoja ir vykdo tiek trumpalaikius, tiek ilgalaikius projektus.

Mūsų nevyriausybinė organizacija daug metų dirba su tautinių mažumų jaunimu, pastaraisiais metais pradėjome dirbti ir su į Lietuvą atvykstančiais svetimšaliais. Su jais ne tik kalbame apie Lietuvą, bet ir padedame spręsti socialines problemas. Be šių sričių, taip pat sudarome sąlygas jiems puoselėti savo kultūrą, papročius.

NVO atstovas

Iššūkiai

Vieningos daugiakultūrio švietimo politikos trūkumas

Diskusijoje dalyvavę asmenys tvirtina, kad Lietuvoje nėra sistemingos daugiakultūrio švietimo politikos, o imigrantų integracijos politikai nėra aiškios vietos Lietuvos politinėje darbotvarkėje. Šiai sričiai dėmesio neskiriama, išskyrus situacijos paaštrėjimo atvejus, kai mokyklose per trumpą laiką sulaukiama didesnės imigrantų bangos, pavyzdžiui, po plataus masto Rusijos invazijos į Ukrainą.

Lietuvoje gyvena daug kultūrų, bet nėra sistemingo daugiakultūrio ugdymo. Iš savivaldos gali ateiti daug reikalingų iniciatyvų, nes jos geriausiai mato ir žino, ką reikėtų daryti.

NVO atstovas

Švietimo ekspertai pabrėžia, kad imigrantų mokinių kalbinė ir kultūrinė integracija privalo būti užtikrinta nacionaliniu lygmeniu.

Tai politinės valios klausimas, nes ministerijoje yra žmonės, kuriems rūpi. Bet yra vyriausybės planas: kaip įdėti į tą planą šiuos dalykus, kaip visoms organizacijoms susitelkti ir priimti bendrus pasiūlymus? Trūksta lyderystės, nuoseklumo ir prieita prie to, kad viskas keičiasi kas 4 metus; vieni priėmė temą, kitiems jau ji atrodo nesvarbi ir gali atgulti į stalčių kitiems ketveriems metams.

Švietimo politikos atstovė

Pokyčiams turi pritarti visos suinteresuotosios šalys. Diskusijos dalyvių teigimu, šiuo metu visa atsakomybė už imigrantų mokinių integraciją yra palikta vien tik mokytojams. Reikia atsisakyti skirties tarp pedagogų bendruomenės ir švietimo politikų.

Yra paplitusi klaidinga nuomonė, kad mokytojai yra vieninteliai žmonės, atsakingi už pokyčių įgyvendinimą. Tačiau norint, kad šie pokyčiai būtų tikrai sėkmingi ir turėtų poveikį, reikia paramos visos švietimo sistemos politikos lygmeniu.

Trūksta dokumentuotų susitarimų, kuriuose būtų išaiškintos problemos ir apibrėžiamos kiekvienos šalies pareigos bei lūkesčiai.

Mokytoja

Kita vertus, nuogaustaujama, kad gairės ir sprendimai nebūtų parengti nepasitarus su praktikais, švietimo įgyvendintojais.

Manau, kad labai svarbu, jog iniciatyvos, skirtos daugiakultūriam ugdymui, nebūtų nuleistos tik iš viršaus į apačią, o būtų rengiamos drauge, t. y. švietimo politikos formuotojai kartu su vykdytojais.

Mokyklos direktorė

Institucinės lyderystės stoka

Diskusijos dalyviai įvardijo, kad dar viena kliūtis – atsakingos institucijos, prisiimančios atsakomybę už imigrantams kylančius iššūkius, stygius.

Čia galbūt net ir seniūnijos lygmeniu ar platesniu galėtų tai būti. Panašu, kad čia tiesiog nėra eilutės, kuria galėtum pasinaudoti suteikdamas galimybę gauti paslaugą, kurios reikia. Ir prisiėmimo atsakomybės kažkurios institucijos [trūksta]. Tarsi tu žinai, ko reikia, žinai, kokios paslaugos ir kas galėtų padėti, bet neatsiranda tarpinės grandies, kuri suvestų klientą su paslaugos teikėju.

NVO atstovė

Mokyklų pasirinkimas

Viena iš opiausių problemų, susijusių su į Lietuvą atvykusių asmenų ugdymu, yra nulemta mokyklų, kuriose ugdymas vyksta ne lietuvių kalba, pasirinkimo. Atvykę asmenys, turintys mokyklinio amžiaus vaikų, nėra linkę jų leisti į mokyklas, kuriose ugdymas vyksta lietuvių kalba. Nors esama ir kitokių pavyzdžių, bet jie dažnu atveju yra susiję su faktu, kad dalyje Lietuvos savivaldybių veikia tik lietuviakalbės mokyklos. Ypač dažnai asmenys, atvykę iš slavakalbių šalių, ieškodami artimesnės jiems kalbinės ir kultūrinės terpės, savo vaikus nusprendžia leisti į mokyklas, kuriose ugdomoji kalba – rusų. Tokią situaciją lemia ir tėvų

nenoras, jog jų vaikas mokytųsi žemesnėje klasėje nei jo bendraamžiai.

Nors pagal dabartinį reguliavimą yra numatytos išlyginamosios klasės mokiniams, atvykusiems iš užsienio, bet šia galimybe beveik nesinaudojama. Tai laikoma kaip rekomendacija. Tai turėtų būti privalomas dalykas ir išlyginamųjų klasių negalima demonizuoti. Šis instrumentas gali ir turi padėti atvykusiems lengviau adaptuotis naujoje kultūrinėje terpėje.

Ministerijos atstovas

Lietuvių kalbos mokėjimas yra labai svarbus, siekiant, kad mokiniai nepatirtų atskirties ir jų integracija būtų sklandesnė. Tai jokia būdu nekelia ir neturi kelti pavojaus tautinių grupių savitumui.

Nereikia galvoti, jog, jei mes siekiame, kad visi mūsų šalyje gyvenantys asmenys [mokytųsi lietuvių kalbos], tokiu būdu verčiame juos atsakyti savo tapatybės ir kultūros. Priešingai, asmuo gebantis komunikuoti terpėje, kurioje jis yra, įgyja galimybes pristatyti savo kultūrą ir ją toliau puoselėti.

NVO atstovas

Problema mokyklose, kuriose ugdymas vyksta nevalstybine kalba, ypač rusų, yra susijusi su kultūrinio fonu. Didelė dalis ten besimokančių mokinių kultūriškai atitolę nuo Lietuvos, yra patekę į „Ruski Mir“ kultūrinį lauką. Kyla papildomų problemų, kai į tokias mokyklas dėl kultūrinio artimumo ir mokėjimo rusų kalbą ateina imigrantai, ypač iš Ukrainos arba Baltarusijos. Tokiu atveju jiems nėra sudaromos tinkamos galimybės pritaipyti prie Lietuvos. NVO atstovai pamini, kad vykdydami projektus mokyklose, kuriose ugdymas vyksta nevalstybine kalba, pastebi, jog dalis tokių mokyklų mokinių turi išankstinį neigiamą nusistatymą lietuvių kalbos ir kultūros atžvilgiu. Taigi, jeigu tokioje terpėje atsiranda imigrantų, jie gali perimti neigiamas išankstines nuostatas.

Labai svarbu, jog Lietuvoje nesiformuotų atskiros tautinės bendruomenės, kurių integracija ir santykis su valstybe, kurioje jie gyvena, būtų tik minimalus. Lietuvių kalbos mokėjimas šioje srityje yra labai svarbus, nes tai ne tik didina integraciją,

bet ir padeda kitakalbiams socialinėje sferoje, pavyzdžiui, ieškant darbo, norint studijuoti ir t. t. Žinoma, labai svarbu, ar atvykėliai mato tolimesnę perspektyvą ir savo ateitį sieja su Lietuva. Ar jie savęs nemato gyvenant šioje šalyje ilgalaikėje perspektyvoje.

NVO atstovas

Vertindami skirtingą Lietuvos ir kitų valstybių požiūrį į nacionalinės kalbos išmokymo svarbą imigracijos politikoje, švietimo ekspertai teigia, kad yra būtina mokytis šalies, kurioje gyvena, kalbos.

Turi būti privalomas dalykas – kur gyveni, ta kalba ir mokaisi, nesvarbu, ar maža kalba, ar didelė.

Mokslininkė

Diskutantai pabrėžia, kad verta remtis ir kaimyninių šalių patirtimi:

Lenkai pritaikė Ženevos konvenciją, pagal kurią pabėgėliams sąlygos turi būti sudarytos ne blogesnės ir ne geresnės negu vietos gyventojams. Pas mus sudaromos geresnės sąlygos ir tuo naudojamosi. Jeigu būtų sudarytos vienodos sąlygos, kaip vietos gyventojams, visi kalbėtų lietuviškai. Be to, nė viena grupė nebūtų diskriminuojama (kad ir pozityviai) kitos atžvilgiu.

Švietimo politikas

Neužtikrindama veiksmingos imigrantų integracijos per valstybės kalbą ir šalies kultūrą, valstybė tampa pažeidžiama, ypač atsižvelgiant į Lietuvos geopolitinę padėtį, imigracijos iš slavakalbių valstybių mastą, pasikeitusią regione saugumo situaciją. Nors deklaruojami nacionalinio saugumo ir visuomenės socialinės integracijos siekiai, šiuo metu sudaromos sąlygos formuotis kultūrinei atskirčiai, tuo pačiu – Lietuvos gyventojų diferenciacijai kalbiniu ir etniniu pagrindu.

Apibendrinimas ir rekomendacijos

Siekiant inicijuoti daugiakultūrio švietimo politikos strategijos sukūrimą, už tai turėtų būti atsakingi nacionalinio lygmens švietimo politikai kartu su savivaldos atstovais. Strategija turi būti parengta remiantis turimais duomenimis, visuomenės lūkesčiais dėl imigrantų integracijos, mokslininkų įžvalgomis ir tarptautine praktika. Tokiu atveju galėtų sustiprėti ir bendra švietimo politika Lietuvoje.

Rekomendacijos

1.

Parengti nacionaliniu lygmeniu nuoseklią imigrantų integravimo į švietimo sistemą strategiją, kuri atlieptų atvykusių mokinių sėkmingo ugdymosi poreikius mokyklose lietuvių mokomąja kalba, užtikrinti kalbinę ir sociokultūrinę integraciją, laikantis lygių ugdymo galimybių visiems atvykusiems mokiniams principo.

2.

Visais švietimo politikos lygmenimis – nacionaliniu, savivaldybių ir mokyklos – diegti pilietines nuostatas dėl valstybės kalbos ir kultūros. Sudaryti vienodas sąlygas pradėjusiems lankyti mokyklą imigrantams išmokti valstybinės kalbos, gaunant visą reikalingą pagalbą. Palaikyti imigrantų integracijai palankią švietimo bendruomenės kultūrą, kuri skatintų empatiją, tarpkultūrinį bendradarbiavimą ir imigrantų įtrauktį į bendruomenės gyvenimą.

3.

Suteikti visiems imigrantams vaikams, kaip specialiųjų kalbinių poreikių turintiems mokiniams, reikalingą kalbinio ugdymo paramą, užtikrinant galimybę gauti logopedo, specialiojo pedagogo, mokytojo padėjėjo ir kitų reikalingų specialistų pagalbą.

4.

Sudaryti sąlygas kalbų ir kitų mokomųjų dalykų mokytojams įgyti kompetencijų taikyti komunikacinio mokymo priegią ir plėsti lietuvių, kaip užsienio, kalbos mokymo žinias, remiantis užsienio kalbų mokytojų ir lituanistų mokslininkų metodine patirtimi. Sumažinti dėmesį formaliajam vertinimui, egzaminams, apibendrinamiesiems pažymiams, daugiau orientuojantis į holistinį asmens ugdymą – kūrybiškumą, savarankišką mąstymą, platų išsilavinimą, kultūrinę kompetenciją.

5.

Sukurti daugiakalbio ir daugiakultūrio ugdymo modulį visose mokytojų rengimo studijų programose. Parengti tęstines ilgalaikes studijų programas, orientuotas į visų dalykų mokytojų kalbinių kompetencijų ir kultūrinio jautrumo ugdymą.

6.

Sudaryti sąlygas plėtoti nacionalinę ir tarptautinę tinklaveiką su mokyklomis, savivaldybėmis, aukštojo mokslo įstaigomis, mokslo institutais, NVO ir tarptautiniais partneriais. Pasitelkti gerąsias kaimyninių ES šalių patirtis, dirbant su imigrantais mokiniais. Remtis NVO praktika vykdant daugiakultūrį švietimą.

7.

Sukurti dialogo platformą (forumą), skirtą mokykloms ir kitoms organizacijoms (pvz., NVO) dalytis gerosiomis patirtimis, kuria galėtų naudotis pedagogai ir mokyklų bendruomenės. Remti nemokamų visiems laisvai prieinamų lietuvių kalbos mokymosi pagal kalbos mokėjimo lygius platformų kūrimą.

© **British Council**

Parengta Britų tarybos iniciatyva, bendradarbiaujant su Vytauto Didžiojo universitetu ir Lenkijos institutu Vilniuje

Dokumentą parengė Laura Kamandulytė-Merfeldienė, Nida Poderienė, Vilma Bijeikienė, Daiva Jakavonytė-Staškuvienė, Lina Kaminskienė, Laura Lapinskė, Nemira Mačianskienė, Mindaugas Nefas

Nuotraukos Jono Petronio ir Adelinos Martinkėnaitės

Maketavo Martynas Švarcas